

ZİKRULLAH

ABDULKADİR UĞUR KEPEKÇİ

Çağın Bilgesi Prof. Dr. Haydar Baş Hocamızın zikrullah konusunda yazdığı şaheserlerden faydalanarak onun eşsiz görüşleriyle hem bir analiz hem de gönül yolculuğu yapacağımıza inanıyorum.

İçindekiler

Giriş.....	4
Zikir-fikir-şükür	5
Zikir nedir?	8
Kalbin kurtuluşu Zikrullah ile mümkündür	10
Zikrullah günahların affına sebeptir	13
Yaratılış, kulluk ve zikrullah	16
İlk irade beyanı ve zikrullah	19
Arayış gerçeği ve zikrullah	23
Hasret, vuslat ve zikrullah	26
Eşyanın hakikati, zikir ve tecelli	31
Hürriyete Zikrullahla erişilir	37
Masivadan kurtulmak Zikrullahla olur	40
Seyr-ü sülûk, vuslat ve zikrullah.....	50
Tefekkür ve zikrullah	56
Zikrullahın özel ve tasavvufî manası	59
Gelin Allah diyelim, kalpten pası silelim	63
Az zikretmenin getirdiği nifak.....	66
Son nefeste söylemezse bu diller	72
Son nefes ve zikrullah.....	75

Giriş

Zikrullah genel manada kişinin nefis terbiyesi ve Allah'a vuslatı gerçekleştirmek yolunda önemli ölçüler içerir. Zikrullah, fiili bir eylem olmasına rağmen daha çok gönül dünyasını ilgilendiren bir konudur. Çünkü zikrin makamlarını izah eden mutasavvıflar dilin zikri ile başlayan eylemin, kalbin ve daha sonra da ruhun zikri olarak yüce makamlardan sonra istenilen faydanın sağlanabileceğini kurallarla beyan ederler.

Üzülerek söylemek zorundayım ama zikrullah mevzusunu hayatı zikrullah olan insan-ı Kamiller dışında da gerçek manada anlayabilenler olmamıştır.

Çağın Bilgesi Prof. Dr. Haydar Baş Hocamızın zikrullah konusunda yazdığı şaheserlerden faydalanarak onun eşsiz görüşleriyle hem bir analiz hem de gönül yolculuğu yapacağımıza inanıyorum.

Bu konuda yapacağımız geniş araştırma ve analizden masadımız:

Çağın Bilgesi Prof. Dr. Haydar Baş Hocamızın zikrullah ile insan ilişkisini farklı açılardan ele alıp Allah'a kulluk yolunda, arayış içinde olanların gönlüne, hocamızın nefes ve dokunuşunun ulaşmasını temin edip; faydalanmak ve taliplileri faydalandırmaktır.

Gayret bizden tercih sizden hidayet Allah'tandır.

Zikir-fikir-şükür

İbadetin biri geniş, diğeri dar olmak üzere iki anlamı vardır. Geniş anlamda ibadet, yükümlü olan herkesin Allah'a karşı duyduğu saygı ve sevginin sonucu olarak O'nun rızasına uygun ve iradeye dayalı bütün davranışlarını içine alır.

Buna göre tamamen dinî olan görevler yanında, kişilerin Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için yaptığı her fiil, niyet, düşünüş ve söz ibadet olarak nitelendirilir.

Allah'ın emirlerine itaat edip yasaklarından kaçmak da ibadettir.

Bu anlamda ibadetin zikir, fikir ve şükür olmak üzere üç boyutu vardır.

İbadetin zikir boyutu: Allah inancını zihinde canlı tutmak, O'nu anmak ve varlığını benliğinde duyabilmektir.

İbadetin fikir boyutu: Allah'ın sıfatları ve evrende yarattığı eşsiz eserleri hakkında düşünmektir.

İbadetin şükür boyutu: Allah'ın bütün nimetlerine karşı kişinin minnettarlığını bildirmesidir.

Kur'an'a göre ibadet sadece insana mahsus bir eylem ve özellik değildir.

Evrendeki canlı, cansız bütün varlıklar kendi özelliklerine göre Yüce Yararıcı 'ya ibadet etmektedir (İsrâ 17/44). Fakat biz aynı cinsten olmamızdan dolayı sadece insanların ibadetini görüp anlayabiliyoruz.

(AÖF ilahiyat 1.sınıf /1. Ünite/ İslam ibadet esasları / sayfa 1-20)

Halbuki genel anlamda ibadete baktığımız zaman canlı cansız yaratılmış her mahlukatın kendi hali ve lisanı ile Allah'a ibadet halinde olduğunu Kur'an bize haber vermiştir.

“Göklerdeki ve yerdeki her şey Allah'ı tespih etmektedir. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.” (Haşır/ 1)

Yaratılmış her şeyin ibadet ve zikir hali içerisinde en kıymetli olanın; insanın ibadet ve zikri olmasının sebebi, insanın irade beyanıdır. İnsan ve cinlerin dışında bütün mahlukatın zikir ve ibadeti tabii halleridir. İrade beyanı yoktur.

Ancak insanlara ve cinlere zikir ve ibadet teklif edilmiş, o da hüsni edeple kabul etmiştir. Bu da Yüce Allah'ın hoşnut ve razı olması sonucunu doğurmuştur.

Zikir ve fikir fiilinin şükürle taçlandırılması; Yüce Allah'ın bu fiilleri yapabilecek akıl, ruh; sağlık ve imkânı nasip ettiğinin bilincinde olduğunun, insan tarafından beyanıdır.

Peygamberimiz ile Sahabilerden Hz. Muaz aralarında geçen bir sohbetinde "Muaz! Vallahi seni gerçekten seviyorum" buyurdu. Sonra sözüne şöyle devam etti: "Muaz! Her namazdan sonra şu duayı mutlaka okumanı tavsiye ediyorum: Allahümme einnâ ala zikrike ve şükrike ve hüsni ibadetik: **Allahım! Seni anıp zikretmek, nimetine şükretmek, sana layık ibadet etmek için bana yardım eyle!**" (Ebu Davud, Vitir 26).

İbadetin hem bireysel hem de toplumsal birtakım faydaları da vardır. Fakat bunlar ibadetin amacı değil sonucudur. Müslümanlar bu

faydaları elde etmek için ibadet etmezler. Allah'ın rızasını kazanmak için yaptıkları ibadetler bu güzel sonuçları doğurur.

İbadetlerde Zikir fikir şükür denkleminin oluşması için kişinin kendi arzusu gayreti ve sevdasının gerektiğini işaret etmek için Merhum Prof. Dr. Haydar Baş Hocamız **“namazı kılarken tahsildara borç verir gibi kılmayın!”** ifadesinin ne kadar isabetli bir tespit olduğunu şimdi daha iyi anlıyoruz.

Allah ile kulu arasında ne güzel bir diyalog! Allah kendisine ibadet etmemizi, menfaatimiz için emrediyor. Kul da bu ibadeti yerine getirme güç kudret ve imkanını verdiği için Rabbine şükrediyor. Allah ile kul arasındaki sevdaya yolculuk da bu olsa gerek.

Zikir nedir?

Zikir fikir şükür bütünlüğünde de elbette başvurulabilecek şaheserler çağın bilgisi Prof. Dr. Haydar Baş Hocamızın eserleri olacaktır.

Biz zikrin anlamını, nasıl yapılacağını, sır ve hikmetlerini ondan öğrendik. Sayesinde hayatımızın merkezini “zikir” oluşturdu.

Prof. Dr. Haydar Baş Hocamızın “Dua ve Zikir” eserinden zikir nedir? sorusunun cevabını aktaralım:

“Zikir; lügatte anmak, hatırlamak, düşünmek, adı geçmek, hatırdan çıkarmamak, hatırlayıp icra etmek, manalarına gelmektedir. İstilahta ise; insanı Cenâb-ı Hakk'ın kudret ve azametini düşünmeye, düşündürmeye sevk etmek manalarını taşıdığı gibi, birçok yerde Kur'an-ı Kerim, namaz, oruç, hatta peygamber anlamına da gelir. En yaygın olarak zikir, tekbir, tehlil, tesbih, salavât ve vird gibi, dil ile Hakkı anmak olarak hususî mânâda kullanılmaktadır.

Bütün bu mânâlar tahlil edildiğinde, zikirde iki türlü mânânın ağırlık kazandığı görülür:

- 1- Unutulan şeyi hatırlamak,
- 2- Unutmamak için sürekli akılda tutmak.

Zikirde ulaşılmak istenen birinci mânâ olup, ikincisi yardımcı unsurdur. Unutulmuş olup da hatırlanmak istene nedir?

Cenâb-ı Hakk ile kullar arasında, ruhlar yaratıldıkları zaman, Elest Meclisi'nde bir ahidleşme olmuştu. Bir misak gerçekleşmişti. Bu ahidleşme Kur'an-ı Kerim'de şöyle anlatılır:

“Kıyamet Günü'nde biz bundan habersizdik demeyesiniz diye Rabb'in Âdemoğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve dedi ki: ‘Ben sizin Rabb'iniz değil miyim?’ (Onlar da), 'Evet (buna) şahit olduk' dediler.” (A’raf/172)

Ruh, dünya sahnesine geldiğinde, beden içerisine hapsolup birçok perde ile perdelenince; insan, ruhunun ilk hâlini hatırlamaz olmuştur. Kur’an-ı Kerim, misakta verilen söze ters düşmeyi, ahdi bozmak olarak ifade etmektedir:

"Onlar öyle (fâsıklar) ki, Allah'a kesin söz verdikten sonra sözlerinden dönerler ... İşte onlar gerçekten zarara uğrayanlardır."
(Bakara/27)

Bu yüzden insanlık, çeşitli vesilelerle Elest'i, yani asıl benliklerini hatırlamaya, gerçeği zikir yoluyla kavramaya davet edilir:

“And olsun, ilk yaratılışı bildiniz. O hâlde tezekkür etmeyecek misiniz?” (Vakıa/62)

"Sen yine de hatırlat, öğüt ver. C nedeniyle hatırlatma mü'minlere fayda verir.” (Zariyat/55)

Zikirden gaye olan hatırlama gerçekleşince, insan aslî varlığı ile bütünleşir. Artık Allah ile kul arasındaki perdeler kalkmıştır. Bütün ibadetlerin özü olan zikrin meyvelerinin olgunlaştığını ifade eden bu sefer insan, tüm mâsiva engelini aşmış, hatta cümle mahlûkata hükmeder duruma gelmiştir. İmam Cafer Sâdık Hazretleri, **"Yıldırım, Allah Azze ve Celle'yi zikredene isabet etmez"** sözüyle bunu ifade etmiştir. (Prof. Dr. Haydar Baş /Dua ve Zikir/ Sayfa 23-25)

Kalbin kurtuluşu Zikrullah ile mümkündür

“Her insanın kalbinden Allah'a bir yol gider. Fakat insanın Cenab-ı Hakk vuslatına iki engel vardır: Nefis ve Şeytan. İşte bu yolun önündeki engeller bunlardır.

Nefsin ıslahı gerekiyor. Yani insandaki hayvani duyguların tezkiyesi gerekiyor. Nefs-i emmâre dediğimiz dünya, böyle bir dünyadır.

Bunun tezkiyesi Hakk'ı çokça zikir ile mümkün olur. Tezkiye, Allah'ı kalpte hâkim kılmaktır. Kulluktan asıl gaye de budur.

Allah'ın tecellisinin, o nefsin ve kalbin üzerine gelmesidir. Ancak zikir ve gelen tecelliler yoluyla, insanın Allah'a varmasındaki önündeki nefis engeli aradan çıkar, kul Allah'a vasıl olur.

İnsanın Allah'a vâsıl olmasında önündeki bir diğer engel de Şeytan'dır. Allah'a varmak isteyen insan, gaflette olmamak ve Şeytan'ın vesveselerinden emin olmak için, daima Allah'ı zikirle meşgul olmalıdır.

Kalbin salah bulması ancak zikrullah ile mümkündür.

Zikrullahın hâkim olduğu kalp, tecelli ettiği kalptir, orası adeta beytullahtır.

Bir kalbe zikir yerleştiği zaman, oraya Şeytan yaklaşır ise çarpılır.

Tıpkı insan, Şeytan'a yaklaştığı zaman çarpıldığı gibi.

Cenab-ı Hakk, çok zikredenlerin kurtuluşa erdiğini beyan ediyor. Hz.

Peygamberin "**Ahir zamanda öyle fitneler zuhûr edecek ki, kişi**

mü'min olarak sabahlayacak fakat kâfir olarak akşamlayacak,

mü'min olarak akşamlayacak ama kâfir olarak sabahlayacak; dini ise

beş paralık dünya menfaati karşılığında satacaktır " diye haber verildiği âhir zaman fitnelerine, böyle bir tezkiye ve kalp uyanıklığı ile karşı durabilir.

Risâlet nurunun sahibi olan Hz. Peygamber ve O'na vâris velâyet nurunun sahibi olan irşad ehli veliler, nefis tezkiyesi ve Allah'a vuslatta ilâhî vesilelerdir.

Şüphesiz ki hidayet, Allah'tandır. Ancak resuller, nebiler ve veliler bu hidayete vesiledir. Cenâb-ı Hakk, hidayet ve rahmetini enbiya ve evliya vasıtasıyla kullarına göre ulaştırmaktadır.

Hidâyet ve rahmete ulaştıran başka bir kapının olmaması da yine âdetullah gereğidir. **Resûlullah 'tan sonra imamet ve velâyetin şâhi İmam Ali'dir.** Yüce Allah, İmam Ali'nin yolundan ve soyundan velâyetin son sancaktarı İmam Mehdi'ye (a.s.) kadar mü'minleri daima istikamet üzere yürütecek irşad ehli veliler lütfetmiştir.

Bu Allah'ın nasbı ve nasibiyledir. Tezkiye edici olması, Peygamber Efendimizin önemli vasıflarından bir tanesidir. İnsanları, küfürden, nifaktan, samimiyetsizlikten arındırıp, iman, ihlas, samimiyet, ibadet zevki kazandırıyordu. Bu halleri kazanmak için sahabesinden bazalarına dua edip arınmalarına vesile olurken, bazen onlara virdler tarif ediyor.

Görevleri insanları irşad etmek olan insan-ı kâmiller, bazen dilleriyle, bazen elleriyle, bazen dualarıyla, bazen tarif ettikleri virdlerle, bazen ikazlarıyla, gönüllerdeki rahatsızlıkları tedavi edip insanların Cenâb-ı Hakk'a vasıl olmalarına vesile olurlar.

Onlar, kullara Allah'ı hatırlatan Hak dostlarıdır. Kulları Allah'a, Allah'ı da kullarına sevdirebilirler. Onlarla beraber olmak bizi Cenâb-ı Hakk'a yaklaştırır. Aksi takdirde, kalbimiz fitne fücurla dolar. (Prof. Dr. Haydar Baş / Dua ve Zikir / önsözden)

Zikrullah günahların affına sebeptir

Kul olarak beklide en çok ihmal ettiğimiz ve fakat ayeti kerime ile emir buyurulan, Allah'ı zikir hakkında bir ufuk turu yapalım derseniz?

"Ey inananlar, Allah'ı çokça zikredin ve O'nu sabah akşam tesbih edin" (el-Ahzâb, 33/41,42) Öyleyse bu yazımızı da Allah'ı zikretmenin faziletleri hakkındaki hadis-i şeriflere ayıralım.

"Allah'ı zikretmek için bir mecliste oturanları, melekler, halka çevirerek kuşatırlar. Allah'ın rahmeti kendilerini kapsar ve Allah Teâlâ, onları nezdinde bulunan kimselerin yanında anar." (İmam Ahmed, Ebu Ya'lâ ve Taberânî)

"Sadece Allah rızası için bir araya gelip O'nu zikredenlere göklerden şöyle seslenilir: 'Bağışlanmış olarak kalkınız! Ben sizin seyyie (kötülük)lerinizi hasanelere (sevaplara) tebdil eyledim." (Müslim, (Ebu Hüreyre'den)

"Bir araya gelip de Allah'ı zikretmeden ve Rasûlü'ne salavât-ı şerîfe getirmeden dağılan bir kavmin bu toplantıları kıyâmet gününde kendilerine üzüntü ve hasret vesilesi olur." (Tirmizî, (Ebu Hüreyre'den hasen bir senedle)

"Allah Teâlâ'nın bir grup meleği vardır. Bunlar insanların yaptıklarını yazıp kaydeden meleklerden başka bir grup olup yeryüzünde gezerler. Bir araya gelip Allah'ı zikreden bir cemaat gördüklerinde birbirlerini şöyle çağırırlar:

- Aradığınıza geliniz!

Bu davet üzerine meleklerin hepsi oraya toplanır ve sonra da zikredenleri çepeçevre kuşatarak halkalarını tâ göğe varıncaya kadar genişletip yükseltirler.

Bunun üzerine Allah Teâlâ onlara şöyle der:

- Kendilerini bıraktığınızda kullarım ne yapıyordu?
- Sana hamd-ü senâ ediyorlardı.
- Acaba o kullarım beni görmüşler midir ki, bana bu şekilde hamd etmektedirler?
- Hayır!
- Peki beni görmüş olsalardı ne yaparlardı?
- Daha fazla tesbihte ve hamd ü senâda bulunurlardı.
- O kullarım hangi şeyden bana sığınıyorlar?
- Ateşten.
- Acaba onlar ateşi görmüşler midir ki, ondan bana sığınıyorlar?
- Hayır!
- Peki onlar ateşi görmüş olsalardı ne yaparlardı?
- Ondan daha fazla kaçır ve ürkerlerdi.
- Onlar ne istiyorlar?
- Cenneti.
- Acaba onlar cenneti görmüşler midir ki onu istiyorlar?
- Hayır!
- Peki bir de görmüş olsalardı nasıl olurdu?
- Onu daha da fazla isterlerdi.
- Ey meleklerim! Sizi şâhid kılıyorum ki, ben o kullarımı affettim.

- (Ya Rabb!) Onların içinde filân adam vardır ki bu meclise seni zikretmek veya onlarla beraber olmak için değil onların herhangi birisinden ihtiyacını istemek için katılmıştır. (Onu da mı affettin?)
  - Onlar öyle bir kavimdir ki, kendileriyle beraber oturan bir kimse asla kötü olmaz.” (Tirmizî; ayrıca Buhârî ve Müslim, (Ebu Hüreyre'den)
- Yüce Allah, cümlemize; zikrin lezzetine, faziletine ve nimetine erişmeyi nasip eylesin.

Yaratılış, kulluk ve zikrullah

Gerçekten bütün ibadetlerin ve kulluğun gayesinin anlaşılmasının zikrullah ile mümkün olduğunu bilgi görgü ve yaşantımızda örneklerine şahit olduğumuz için yazdığımız çok mühim noktalardır. Hele bir de hayatı Allah'ın zikri, Allah'ın rızası, Allah'a kullukta zirve bir halde geçen merhum **Prof. Dr. Haydar Baş'ın tedrisatında bunları öğrenmiş; bir de onun şaheserlerinden faydalanmış iseniz, yolunuz ve kaynağınız doğrudur.**

“Varlık âleminin yaratılış sebebini bir Kutsi hadiste, Peygamber Efendimizin lisanından Cenâb-ı Hakk şöyle beyan buyuruyor: **Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeyi murad eyledim ve mahlûkatı yarattım.** Mahlûkatın yaratılışı da çok çeşitli cilveleri saklamaktadır. Şöyle ki, insana baktığımız zaman, Cenab-ı Hakk insana ayrı bir tecelli ile ve o tecellinin çok ayrıntıları ile beraber tecelli ederek onun varlığını vücuda getiriyor.

Kâinatta var olan sonsuz çeşitteki varlıkların her birinin sonsuz tecelliden vücut bulduğu hakikati vardır.

Onun için dikkat edilirse hiçbir varlık diğerine benzemez. **Hepsi çiçektir ama çiçek değince hepsi de ayrıdır.** Her çiçeğin kendine mahsus, aynı esmanın tecellisi de olsa ayrı ayrı yanları ve tonları vardır.

Bu kadar güçlü bir sanat, bu kadar mükemmel bir ispat hiçbir yerde yoktur.

Bütün bunlar, Cenab-ı Hakk'ın varlığını izhar ederek bilinmesi arzusundan yaratılmıştır.

Cenab-ı Hakk'ın yeryüzünde, hatta kâinatta yarattığı canlı melek, cin, hayvan, bitki ve daha adını ve idrak edemediğimiz milyonlarca mahlûk vardır. Yani her birinin de bir maksat ve gayesi vardır.

Hiçbir şey, kâinatta maksatsız yaratılmamıştır. Biz, bu yaratılmışların ancak bazısının maksadını biliyoruz, anlıyoruz. Bilinen bir hakikat var ki, maksatlarını bildiklerimiz veya bilmediklerimiz sadece insan için yaratılmıştır. Allah, öyle bir tecelli ile, insan dediğimiz alternatif yaratmış, eşref-i mahluk yaratılmışların en şerefli olarak onu seçmiş ve merkez olarak da insanı tayin etmiştir.

Ayet-i kerimede şöyle buyrulur: "**Biz insanı en güzel şekilde yarattık**" (Tin /4). İnsanın merkez olması münasebetiyle, yaratılış gayesi olan kulluk yönünde çok yüce olması gerekiyor. Eğer insan, yemek, giyinmek, ev yapmak, ticaret yapmak, zengin olmak gibi sebeplerle yaratılsa idi; o zaman Cenab-ı Hakk'ın onu böyle pek mükemmel ve pek kıymetli bir şekilde yaratmasına gerek yoktu. Çünkü bu âlemde Cenâb-ı Hakk'ın insandan başka yarattığı varlıklar da vardır.

Mesela hayvanlar da bizim yaptığımız bazı şeyleri yapıyor. O da yiyor, içiyor. O da dölleniyor. Onun da yuvası var. Biz sadece bu işleri, işin süs boyutuna kaçarak yapıyoruz. O hâlde vardığımız sonuç şudur ki; yaratılış itibari ile eşref-i mahlûk olan insan sadece bu işler için yaratılmadı.

Diğer bütün varlıklarla mukayese ettiğimiz zaman, onun mutlaka farklı bir yönünün olması mümkündür ki, o hikmet kulluktur. İnsan olmanın farkı kulluktur. Hayvanların böyle bir iddiası yoktur. Onun için gelişigüzel yaşarlar.

Yani bunun için "**Nereden gelip gittiğini anlamayan hayvan imiş**" diyor.

Hayatı bir tesadüf olarak görüp, tesadüfü yaşamak bizi hayvanın pek üstüne çıkarmıyor ama bunun dışında biz, kuluz!

Allah bizi bir gaye için yarattı. Maksudımız, Allah'a mükemmel bir kul olmaktır. Kelime manası itibari ile kulluk; emre itaat ve yasaklardan sakınma manasına gelir. Yani tam bir teslimiyet!

Teslim olup inandıktan sonra, kulluğun reğetesi mesabesinde olan ibadete yönelmek zaruridir. İbadetin de nihai durağı ve en kâmil şekli zikirdir. Daha doğrusu ibadetlerin özü mayası zikirdir. (Prof. Dr. Haydar Baş /Dua ve Zikir / Sayfa 161-167)

İlk irade beyanı ve zikrullah

Çağın bilgisi Prof. Dr. Haydar Baş Hocamız bakınız bu konuda ne kadar harika tespitler yapıyor:

“Ruhların madde kalıbına girmeden evvel yaratıldıkları bir gerçektir. Cenâb-ı Hakk’ın iradesi böyle zuhûr etmiş ve insan evvela ruh, mânâ cevheri olarak yaratılmıştır. Bu varlığa ilk hitap, "Ben sizin Rabb'iniz değil miyim?" dir. Bu gerçek A'raf sûresi 172. ayet-ı kerimede bildirilir:

“Kıymet Günü'nde ‘biz bundan habersizdik' demeyesiniz diye Rabb'in Ademoğullarından onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları da kendilerine şahit tuttu ve dedi ki ben sizin rabbiniz değil miyim? (onlar da), 'evet (buna) şâhit olduk' dediler.” Araf/ 172)
Güzellerin Güzeline, Gerçeklerin Gerçeğine, Canların Canına kara sevda, bu seyir zevkinde başlamıştır.

Bu öyle bir sevda ve Muhabbettir ki madde aleminde “Hayır sen yoksun, ben varım "diyerek ilahlık iddiasında bulunan Nemrut’lar, Firavun'lar ve hatta madde ve mana alemini aydınlatan biricik hakikat güneşi Muhammed’in karşısına çıkan Ebu Cehil bile, O Güzel’e, O Hüsn-ü Mutlak'a ve Gerçek’e, "sen bizi yarattın" evet buna şehit olduk” dediler.

Ruhlar, Elest Bezmi’nde Onun uluhiyetini tasdik ve kendi aczini kabul etmiştir.

Allah (c.c.) âdil-i mutlak olduğu için, yarattığı insanın özünü, cevherini yani ruhunu, kendi hâline bırakmamış, maşukuna sevgilisine kavuşsun diye ona din yoluyla muazzam, mutantan bir cadde açmıştır.

O cevherde itiraz kuvveti nefis olduğu için de şımarmasın, yanılmasın, düşmesin, kaybolmasın diye yine insan cinsinden ve fakat seçilmiş, sevilmiş, taktir ve tastik edilmiş peygamberlerini göndermiş, peygamberlerin yolundan giden velilerini lütfetmiştir.

Bu hikmetten olacak ki, ilk insan aynı zamanda peygamber olarak gönderilmiştir.

Zaman içerisinde, insandaki nefis Şeytan'la anlaşmış, insanı ruhunun yolundan saptırmış; onu kendine, peygamberine ve kul olmak için söz verdiği Rabb'ine ters düşürmüştür.

Kulu Allah'tan koparan birtakım şeyler olduğu gibi, içinde O'na bağlayan bir öz, bir cevher de vardır. O cevher ruhdur. Çünkü Cenâb-ı Hakk insana ruhundan üflemiştir.

Bir âyet-i kerime şöyledir:

"Sonra onu tamamlayıp şekillendirmiş, ona kendi ruhundan üflemiştir. Ve sizin için kulaklar, gözler, kalpler yaratmıştır. Ne kadar az şükrediyorsunuz!" (Secde/9)

Yine başka bir âyet-i kerime, ruh hakkında az bilgi verildiğini beyan eder:

"Sana ruh hakkında soru sorarlar. De ki: Ruh, Rabb'immin emrindedir. Size ancak az bir bilgi verilmiştir." (İsra /85)

Bu âyet-i kerimede açıklanan hikmet sebebiyledir ki, ruhu tanımak hakikaten kolay değildir. Batı dünyasının ilim adamları ruhu tanımadıkları için "insan bu meçhul" diyorlar. Dedikleri doğrudur. Ruhu tanımak kolay bir iş değildir. Çünkü onu tanımak Allah'ı tanımakla eş anlamlıdır.

Nitekim Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

"Nefsini bilen Rabb'ini bilir."

Bunun anlamı; kendini tanıdın mı? Allah'ı da tanırsın...

"Bunlar, İman edenler ve gönülleri Allah'ın zikriyle sükûnete erenlerdir. Bilesiniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur."

(Taha /14)

Kalp, sahibinin mekanıdır oraya başka bir şey konulursa olmaz. O zaman ne aranan bulunur ne de kalp mutmain olur. Zikrullah sahibini Rabbine taşıyan bir binektir. O bineğe binerek cenab-ı Hakka vuslat edilir. Ancak onun sevgisi onun muhabbeti kısaca onun tecellileri ile kalp alemi tatmin olur. Aksi takdirde insanoğlunun arayışı bir ömür boyu devam eder huzuru bulamaz.

İnsan ne kadar zengin olursa olsun ne kadar serveti şöhreti olursa olsun hangi imkana sahip olursa olsun zikrullah gerçeğinden mahrum olduğu müddetçe korkunç bir boşluktur. Çünkü Yaratıcıdan çok uzaktır. İşte zikrullah kulu Rabbine kavuşturur vuslat elde edilir.

"Muhakkak ki Ben yalnızca Ben Allah'ım. Benden başka ilah yoktur.

Bana kulluk et beni anmak için namaz kıl" (Taha /14)

İbadetlerin ruhu ve özü ise Allah'ı hatırlamak Allah ile beraber olmaktır.”

(Prof. Dr. Haydar Baş/ Dua ve Zikir/ sayfa 169-1739

Netice itibariyle, ruhlar meclisinde ilk irade beyanında tastik ettiğimiz Allah'la aramızdaki nefis ve şeytanla alakalı engelleri aradan kaldırmanın yolu; hatırlamak için anmak olan Zikrullahtır. Başka yol arayanlar, kör karanlıklarda ve derin bataklıklarda kaybolmaya mahkumdur.

Arayış gerçeği ve zikrullah

İnsanlar fark etse de etmese de bütün hayatı aramakla geçer. Çünkü bulunduğu mekân asli mekânı değildir. Prof. Dr. Haydar Baş Hocamız insanın bu arayışının doğru ve bilinçli bir arayış olduğu taktirde doğruyu bulmak adına ortaya koyduğu çabaya **“kutsal arayış gerçeği”** ifadesini kullanmıştır.

Aksi halde bilinçsiz ve yanlış yerlerde aramakla hem bulunamayacağı hem de huzursuz bir hayat ve sonunda kötü akıbet olan cehennemle karşılaşacağını hatırlatmıştır.

Ruhun bu arayış gerçeğini anlaşılır bir şekilde şaheserlerinde bizlere sunmuştur:

“Bütün mahlukatın kendi içinde, kendi beyinde Rabb'ini arama seferberliği vardır.

Her varlık, Cenab-ı Hakk'ın gerek Zât gerek sıfat gerekse Esmâ-i ilahisinden, onların tecellisinden vücut bulmuştur. Bir eşya hangi isme muhatap ise, o isimle birlikte Allah'ı bulma arzusundadır. Çünkü O'nun tecellisinden vücut bulmuştur. Dolayısıyla o yoldan Allah'ı bulmak ister.

Bu arayış o kadar enteresandır ki, Cenâb-ı Hakk, âyet-i kerimede şöyle buyurur:

“Güneş de kendisine mahsus karargâhında akar gider. İşte bu, O aziz, Alim'in takdiridir. Biz aya da menziller takdir ettik. Nihayet hurma salkımının eski kurumuş eğri dalı gibi bir hâle dönmüş olur. Ne güneş için lâıyk olur ki, o aya yetişmiş olsun. Ne de gece için

lâyıktır ki, gündüzü geçmiş bulunsun ve hepsi de birer felekte yüzerler.” (Yasin /398-39-40).

Yani felek âleminde bütün bu yıldızların yüzmesi haddizatında kendisini Yaratanı aramasıdır.

Cismin en küçük parçasına intikal edildiği zaman, atomun içerisinde de elektronların saniyede 30 bin kilometre hızla döndüğü şeklinde ilmî bir gerçeğe rastlanılır. O da mahlûkatın en küçük zerresinde Rabb'ini arayış seferberliğidir. Bu işin ilmî hakikati de budur.

Ayet-i kerimelerde Cenâb-ı Hakk, gerek geçmiş zaman kipiyle ve gerekse de geniş ve gelecek zaman kipiyle, varlık âleminin kendini zikrettiğini buyuruyor:

"Göklerde ve yerde bulunan her şey Allah'ı tesbih etmektedir. O, Aziz'dir, Hakim'dir." (Hadid/1)

O halde, varlık âlemi devam ettiği müddetçe, her dem Allah'ı anma seferberliğindedir. Bu anış da aslında Rabb 'inin tecellisinden mülhem olan varlığın kendi özünü aramasıdır. Rabb'ini aramasıdır. Bu bir seferberliktir.

Cenab-ı Hakk'ın "**Ona ruhumdan üfledim...**" dediği insan, bu mânâ ve hikmetten dolayı mahlukatın en şerefli olmuştur.

Allah, mahlukat içinde insanı kendisi için seçmiştir.

Bütün varlıklar insanın hizmetine musahhar (itaat ettirilmiş) kılınmış, insan ise Allah için var olmuştur. O İlahî nefha ki, Hakk' tan bir sırdır.

İnsanı izzetli ve şerefli kılan da budur. İnsanoğlu, bu cevheri ile devamlı Hakk'a yönelmek ister. Zira O'ndan gelmiştir. Dolayısıyla tekrar O'na, yani aslî vatanına dönecektir.

Ayet-i kerimenin beyanı budur:

“Biz Allah'tan geldik, tekrar O'na döneceğiz.”(Bakara/ 156)

Ayet-i kerime, bu büyük hakikati anlatmaktadır.

Bu âlemde (dünyada) beden kalıbı ve madde, Hakk'ı görmeye ve O'na kavuşmaya engeldir.

Ruh ise Hakkı arama ve o'na yönelme noktasında hasret yaşamaktadır. Bu hasret, bu koşuş bütün insanlar için ömür boyu süren bir arayışa vesile olmuştur. Her insan aramaktadır. Arayışta bütün insanlar ortaktırlar. Aranılan ve istenen ise Hakk'tır.

Ancak arayış ve metotları farklı olduğundan insanların çoğu sapıtmakta, karanlık vadilere sürüklenmektedirler.

Üstelik arayış yolunda insanı şaşırtan pek çok engel vardır.

Allah'a ulaşmanın yolu ise, Cenab-ı Hakk'ı ibâdât u taatle anmak, yani zikretmek, O'na layık kul olmaktan geçer. Gerçek mânâda insanın arayışı ancak bununla son bulur. Kalbi itminana erer. Ayet-i kerimenin beyanı budur:

“Bunlar, iman edenler ve gönülleri Allah'ın zikriyle sükûnete erenlerdir. Bilesiniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur.”

(Rad/28) (Prof. Dr. Haydar Baş / Dua ve Zikir/ 175-178)

Hasret, vuslat ve zikrullah

Bu âlem yok iken var olan Cenâb-ı Vâcibü'l-Vücut Hazretleridir, Allah Ezel ve Ebed olandır. O'nun Ezel dediğimiz mefhumunun bir başlangıcı yoktur. Ebed dediğimiz zaman da sonu yoktur. Ne başlangıcı vardır ne de bir sonu...

O murad-ı ilahisine muvafık olarak mahlûkatı yaratmış, var etmiştir.

Biz O'nun takdiri ile var olan ezel aynasındaydık veya ezel görüntüsündeydik. Cenâb-ı Hakk, oradan bizi geçici olan bu fâni âleme gönderdi. Binaenaleyh, insan asıl cevherinden uzaklaştı. İzafi değerlerin, hakikatlerin olduğu yere geldi. Bazı mutasavvıflar böyle olması münasebetiyle bu âleme, "mutlak varlığın gölgesidir" diyorlar.

O hâlde, bu gölgenin asıl olana hasreti muhakkaktır.

Ayrılık, zaten bizim gerek edebiyatımızda gerek kültürümüzde, sanatımızda, hemen hemen bütün bedî (gözü gönlü okşayan) zevklerimiz hâkim olduğu dünyamızda, her zaman işlenen bir temadır. Özümüze ait bir temadır. Mademki, bizim özümüz

O'ndandır, Hak' tandır; elbette ki hem hakkı olarak hem de haklı olarak insanın Özünü, Sahibini, araması esastır ve de şarttır. İşte bu, ayrılıktan duyulan ıstırabın dile gelmesidir.

“Cenab-ı Hakk neden bu ayrılığı tercih etmiş ve de yaratmıştır?”

sorusuna verilecek cevap şudur:

İnsanların ve cinlerin varlık sebepleri kulluktur.

Bu kullukta da bir imtihan gereklidir.

Kimin az, kimin çok, kimin vasat olduğunun takdiri ancak kulun hâline göredir. Bu hâlin ortaya çıkması, Allah'a ne derece kul olduğunu anlayabilmesi, insanın kulluktaki gayretiyle beraberdir. Böyle bir ayrılık olmadan, Allah'a vâsil olma aşkının ne derece olup olmadığını bizim insan olarak bilmemiz mümkün değildir.

Böyle bir imtihan olmadan da "Sizi Ben imtihan etmiş olsaydım hâliniz ne olacaktı?" diyerek Allah'ın bize makam takdir etmesi de âdil olmaz.

İşte bu adaletin de olması için hepimizin anlayacağı bir dilde, hazmedeceğimiz bir idrakte bu imtihan sahnesine gönderiliyoruz.

Allah Teâlâ, her şeyimizle bizi müsait hâlde serbest bırakıyor.

Bu hasreti ne kadar duyuyorsak, kulluğumuzda o kadar ısrarlı oluyoruz. Yani işin temelinde ayrılık vardır. Ayrılıktan doğan hasret vardır.

Bir şeye ne kadar sahip olunur ise, o şey o derece takdir edilebilir.

Hasret duyulan varlığın hasreti, ne kadar şiddetli ise, onun kıymeti o kadardır.

Allah, kuluna yakındır. Kula bu kadar yakın olan, O'ndan olduğunu bildiği Allah'a kul hasret duyar. O kuluna evladından da komşusundan da dostundan da yakındır.

İnsan, kuluna her şeyinden daha yakın veya sevgili olan Allah'a bu hasreti kulluk idraki içerisinde duyduğu zaman, O'na varmak için seferber etmeyeceği, feda etmeyeceği, yoluna koymayacağı hiçbir şey olmaz.

İşte bu yoluna koyduğu şeyler, O'nun varlığına atfettiği değerlerden kaynaklanır.

İbadet, Allah'a yürümek, O'nu bulmak içindir.

İnsan ibadet ettikçe, Allah'ı zikrettikçe gönlünden O'na doğru yürür. Farkında olmadan tecellilerine erer.

“O'na vuslat gayesiyle Allah'ı seven insanın ubudiyette ısrarı, böyle bir gayeye kendini matuf kılmanın ısrarı, işte bu ayrılıktaki hasreti duymaktan kaynaklanıyor. Bu hasreti ne kadar şiddetli duyarsa, Allah'ı o derece arar, o derece kıymetlendirir. Ama az duyarsa hayatında hiçbir yer bile vermez.

Bu hasretin içinde bir lezzet vardır. Öyle bir hasret ki, insanın gönül alemini yıkan, dağlayan bir hasret... Bu hasret aslında insanı bedbin etmez, aksine huzur verir. Bu cümleden olarak der ki Fuzuli:

“Kılma derman ki, zehrim senin dermanındır.”

Yani, beni iyi etme, bu sevda hastalığı bana öyle bir lezzet, öyle bir kudret, öyle bir kuvvettir ki, şayet beni bu hastalıktan kurtarmak istersen, Senin bu hastalıktan beni kurtarmak için yaptığın tedavi, asıl zehirin olur. Niye? Bu hasretten kurtulurum. Hâlbuki ben bu hasretten kurtulmayı istemiyorum.

Tabii biz normal işlerimiz aksıyor diye buna hastalık diyoruz.

Allah hasreti o kadar enteresandır ki, o da kullara bir lütuf olmuş oluyor. Hem de çok büyük bir lütuf.

Hasret, O'nun firkatinden gönüle olan tecellidir. Yoksa öyle bir tecelli olmasa, hatırlanmaz bile... Kulun Allah'a hasreti, aslında Allah'ın kula

hasretidir. Bir başka mânâda, Allah'ın kulunun kalbinde Zatını sevmesidir.

Ayet-i kerimenin beyanına göre, Allah kuluna şah damarından daha yakındır:

“Biz ona şahdamarından daha yakınız.” (Kaf /16)

Bu âyet-i kerimede, "Kul, Allah'a yakındır" denmiyor. Allah kuluna yakındır" deniliyor. Cenab-ı Hakk kuluna yakın olmasıyla kulun Allah'a yakın olması aynı değildir.

Nitekim âyet-i kerimede şöyle buyrulur:

“Allah'a kaçın...” (Zariyat / 50)

Demek ki, biz O'ndan çok uzaktayız ki, O'na koşmamız gerekiyor.

İki insan bile bir mekânda olur, duyguları düşünceleri, idealleri, gayeleri ayrı olur. Hatta aynı işleri yaparlar, aynı dairededirler fakat her şeyleri ayrı, zevkleri, fikirleri ayrı. Sadece bürokratik işlerde beraberler.

Ama bir de çok ayrı işlerle meşgul olmalarına rağmen, binlerce kilometre ötede kendi zevkini, kendi duygusunu, kendi fikrini yasayan insan vardır. Kişi aslında yanında olanla değil, uzakta olan, aynı fikri paylaştığı insanla beraberdir.

Allah kuluna tabii ki yakın... Ama kul Allah'a o kadar uzak ki, Cenab-ı Hakk'ın zevki, gayesi, Allah fikri, ideali ile beraber olunulursa; O'na yakın olunur. Bunun sonucu Allah'a vuslattır. Eğer O'na yakın olunmazsa, Allah'tan çok uzak düşülür. Yani kul, Allah'ı çokça

hatırlamak ve zikretmekle, O'na yakın olur. Yakın hâline erişilir.

Nitekim hadis-i şeriflerde şöyle buyrulur:

“Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: Ben kulumun zannı üzereyim. Beni andığı zaman, onunla beraberim. Eğer Beni kendi nefsinde (kendi kendine) anarsa, Ben de onu kendi nefsimde anarım. Eğer Beni bir topluluğun içinde zikrederse, Ben de onu o topluluktan daha hayırlı bir topluluğun içinde anarım. Bana bir karış yaklaşırsa Ben ona bir arşın yaklaşıyorum. Bana bir arşın yaklaşırsa Ben ona bir kulaç yaklaşıyorum. Bana yürüyerek gelirse Ben ona koşarak giderim.”(Buhari, Tevhid 50)
Allah'ı istemenin bir yolu olması lazımdır. Bunun için de Allah'ı çokça zikretmek gereklidir...

Zikrullah ile ilgili yazılmış tüm eserlerde, Cenâb-ı Hakk'ın kulun kalbine olan tecellisinden bahsedilir.

Muhabbet oradadır. Zikrullah ile kulun kalp âlemi fetholunur. Allah'ın muhabbeti o kulun kalbine iner. (Prof. Dr. Haydar Baş /Dua ve Zikir/ Sayfa 179-184)

Böylece maksat gerçekleşmiş, Allah ile kulu arasında hasret zikrullah ile vuslata dönmüştür.

Eşyanın hakikati, zikir ve tecelli

Aktardığımız bilgilerle açık olarak meydana çıkan gerçekler bize zikrullah ile alakalı sır kapılarını aralamaktadır. Çağın Bilgesi Prof. Dr. Haydar Baş Hocamızın eşyanın hakikatini anlamamız için sunduğu bilgileri sizlerle paylaşarak, bizler de gönül kapınızı çalmaya devam edeceğiz. Umulur ki çalınan kapının sesine kulak verip merak edenler; muradına ve sırrına ererler hem biz hem de onlar nasiplensin.

“Alemler, Cenâb-ı Hakk'ın tecellisi ile var olmuştur. Mahluk, kendi Zatının dışında bir müdahilin, bir failin dahli ile yaratılmıştır.

Allah'ın mahlukatı yaratması tecellisinden ibaret bir varoluştur.

Cenab-ı Hakk var etmiş olduğu bu âlemi tecellisiyle devam ettirmektedir. Bu tecelli daimidir. Sekteye uğradığı farz edilirse, âlemin sonu gelmiş demektir.

Tecelli bir anlamda hareket demektir. Kâinat en küçük madde biriminden en büyüğüne kadar bir hareketin eseridir. Yani Allah'ın tecellisidir. Tecelli durursa madde hiç olur.

Tecelli zaman ve mekân görüntüsüyle ortaya çıkar. Diğer bir ifade ile, zaman ve mekân Cenab-ı Hakk'ın tecellisinin tezahürleridir.

Zaman, bütün hakikatlerin kendisinde tecelli ettiği bir varlıktır. Cenab-ı Hakk'ın bütün isimleri onda tecelli eder. Yani, zaman, Allah'ın isimlerinin görünümüdür.

Esasen zaman, Allah'ın insanlara bir lütfu olup mahiyeti idrak edilememiştir. Nitekim batılı filozoflar zamanı izahtan âciz kalmışlardır.

Zamanın hikmetine ve mahiyetine nûfuz etmeye muvaffak olanlar, gerçek Allah dostları olan âlimler ve ariflerdir.

Zamanın mahiyetine nûfuz edebilmek için eşyayı, onun yapısını ve ondaki hareketi tanımak lazımdır.

Eşya ve âlem Allah'ı tanımak için bir araçtır. Eşya ve âlemler. Allah'ın bilinmek, tanınmak isteğinden dolayı yaratılmıştır.

Cenab-ı Hakk bir kutsi hadiste Resul'ünün dilinden şöyle buyurdu: "Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeyi murad eyledim. Ve mahlukatı yarattım."

Bu kutsi hadisten de anlaşılacağı gibi, eşyanın tanınmasının hikmeti de Allah'ı tanımaktır.

Eşya ve âlem, Allah'ı bilmek için yaratılmış olduğuna göre, alemin ne olduğu ve nasıl yaratıldığı şeklindeki sorular da önem kazanmaktadır. Çünkü kul, Allah'ın eserlerinden ve tecellilerinden hareketle O'nun azametini kavramaya çalışacaktır.

Bilindiği üzere maddenin en küçük parçası atomdur. Atom, proton ve elektron denilen artı ve eksi kutuplardan oluşmakta, itme ve çekme kuvvetine sahip bulunmaktadır.

İlim erbabının tespitlerine göre, protonla elektron arasında korkunç bir boşluk bulunmakta ve elektronlar büyük bir hızla, proton ve nötronu taşıyan atom çekirdeği etrafında dönmektedir. Bu baş döndürücü hız, algılanamamaktadır.

İşte maddenin var olmasını temin eden, bu hızlı harekettir. Bu hareket, esasen Allah'ın tecellisidir ve zaman olarak algılanmaktadır. Bu tecellinin görünümü de mekândır.

Tecelli, yani hareket durunca, zaman ve mekân da yok olur; yani hiç olur. Nitekim Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur:

“Herkes fânidir. Ancak senin azamet ve kerem sahibi Rabbinin Zâtı bâki kalır.” (Rahman /26-27)

İlâhi tecellinin, varlığın ise devam ettiği şu ayetle hatırlatılır:

"O, her an yaratma hâindedir" (Rahman/29)

Halifetullaha namzet kâmil insanın zamana hâkim olması lazımdır.

Her mükellef insan, zamanı en iyi şekilde değerlendirmeli, zamanı lehine çevirmeli; Allah'a yönelmelidir.”

İnsan, âlem gibi, Allah'ın Zât, sıfat ve isimlerinin tecellisinden vücut bulmuş ekmel bir varlıktır. Onda ezeli ve ebedi olan Zât tecellisi ile fena bulacak ve yok olacak olan tecelliler vardır. Yani insan bir yönü ile mahluk âlemine, diğer yönü ile de Vâcibu'l-Vücut'a açılan iki yönlü bir varlıktır.

İnsan, yaratılmışların ekmeli, eşrefi, Allah'ın yeryüzündeki halifesi, zübde-i kâinat, veli ve nebi olma makam ve sıfatlarına, eğer kâmil ise sahip olur. Eğer değilse zelil olur.

Allah'ın yeryüzünde yarattığı insandan istediği de ekmel ve eşref olmasıdır.

O eşref-i mahluk olduğu için Cenab-ı Hakk, ilk insanı peygamber seçti, ekmel eyledi. İlk insan Hz. Âdem, ilk peygamber de Hz. Adem'dir.

Âdem ismindeki hikmet, Âdem yokluk demektir. Yani o Hakk'a karşı yokluktur. Peygamberlik için ilk şart, Hakk'a karşı mahvolmaktır.

Benliği aradan çıkarmaktır.

İnsan olmak için de âdem olmak lazım... Yani Hakk'ın karşısında da benlikte bulunmamak gerek.

Adem'in kalıbı topraktanır. Onun bu kısmı çürümeye, yok olmaya mahkûmdur. Henüz o çürümeden, insan yokluğa mahkûm olursa, onun adı kul olur. Onun için ben-i Adem'den kul, kuldandan da ben-i Âdem olur. İnsan kul âdem olursa, Hakk katında varlık iddia edemez.

Cenabı Hakk Kur'an-ı Kerim inde şöyle buyurdu:

“Ona şekil verdiğim ve ona ruhumdan üflediğim zaman, siz hemen onun için secdeye kapanın!” (Hicr/29)

“Hani biz meleklerle (ve cinlere), Adem'e secde edin denmiştik de hepsi secde ettiler. O yüz cevirdi ve büyüklük tasladı böylece kafirlerden oldu”(Bakara /34)

Burada secde edilen Hz. Âdem değil. Hz. Adem'de zuhur eden Hakk'ın üflediği ruhtur O'na secde edilmesi emrolundu.

İlk imtihan böyle oldu... Allah (c.c.) Hz. Adem'in çamurdan kalıbı ile Zatının tecellisini gizleyerek melekleri denedi. Melekler bu hikmeti kavradılar Hz. Adem'e secde ettiler. Yani Allah'a secde ettiler. İblis, Hz. Âdem'in çamur kalıbına takıldı. Ondaki eli göremedi. O da benliğini öne sürdü. "Beni ateşten yarattın" dedi, üstünlüğünü iddia etti.

Neticede, İblis secde etmedi. Onun secde etmediği Hz. Âdem değil, Allah-u Teâlâ idi. Yalnız emir ciheti ile, ruh ciheti ile...

Kulun âdemiyeti ibadetle, zikrullah ile mümkündür. İbadet kulu varlıktan soyar; Hakk varlığına iletir, hazırlar. O bakımdan ibadetsiz Hakk bulunmaz ve ibadetsiz kul da olunmaz.

İnsan ibadetlerle âdem olur, tecellilere erer. Bu mânâda Peygamber Efendimiz şöyle buyurur:

Ebü Said'den (r.a.) Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

Kim evinden namaza çıkarken; **'Allah'ım Senden isteyenlerin hakkı için Sana doğru şu (evden namaza) çıkışım için Senden diliyorum.**

Biliyorsun beni evimden namaza çıkartan ne kötü bir niyet ne kibir

ne de gösteriş ve riyadır. Ben sadece günahlarımdan kaçmak ve

Sana kavuşmak için çıktım. Rahmetini umarak, azabından korkarak

çıktım. Rızanı aramak, gazabından korunmak için çıktım. Rahmetinle

beni ateşten kurtarmanı diliyorum derse', kendisi için

Allah'tan mağfiret dileyen olan tam yetmiş bin melek görevlendirir.

Namazını bitirinceye kadar Allah ona, cemali ile tecelli eder." (Prof.

Dr. Haydar Baş / Dua ve Zikir / Sayfa185-190)

Netice itibariyle bu konunun da ana fikrini yine Muhterem hocamızın

tespiti ile taçlandıralım: **"Kulun âdemiyeti ibadetle, zikrullah ile**

mümkündür. İbadet kulu varlıktan soyar; Hakk varlığına iletir,

hazırlar. O bakımdan ibadetsiz Hakk bulunmaz ve ibadetsiz kul da

olunmaz".

Ya zikrullah ile Âdem olmanın sırrını yakalar “Kul” olur, Allah’ın rızasına kavuşuruz.

Ya da Zikrullahın sırlarına kapıları kapatır, değersiz bir “Pul” olur, Allah’ın azabına layık olur gideriz.

Hürriyete Zikrullahla erişilir

Hürriyet denince, herkesin aklına istediği gibi davranma özgürlüğü gelir. İnsanlar, sözüm ona istediği her şeyi istediği zaman istediği şekilde elde etmek için yapacağı eylemi özgürlük diye tanımlar. Bu konudaki önündeki engelleri de özgürlük ve hürriyet düşmanı olarak görür.

Bu yolda da ölçü sahibi olmadığı için haddini aşar hem kendine hem çevresine en büyük zararları verir.

Bu düşünce, çoğu zaman genç dimağlarda taraftar bulur. Çünkü gençliğe yanlış özgürlük tanımlarıyla ve yanlış hedefler gösterilerek onu bir yerde hem kendisiyle hem de başkalarıyla kavganın içine soktular...

İçinden çıkılmaz gibi görülen bu meselenin de çözümünü gayet anlaşılır bir şekilde çağın bilgisi Prof. Dr. Haydar Baş Hocamızdan öğrenelim:

“Gerçek mânâda hürriyete zikrullah ile erişilir.

Kelime manası olarak kul olmak, esir olmak demektir. İnsan, her hâl-ü kârda mutlaka esirdir.

İnsan, zayıf ve âcizdir. Mutlaka bir şeye yönelecek ve bel bağlayacaktır.

Neticede, insan duygularının esiridir.

Ya iyi duygularının ya da kötü duygularının esiridir. İnsan nefsinin esiridir.

Meşreb-i sufiyyede hürriyetin manası ise, ikinin bire rücu etmesidir. (Dönüşmesidir) Bir'de; o hazinede, o deryada yok olmasıdır.

İnsan, nefis kademelerinden geçerek, kendinden yani kendi benliğine ait olan bütün duygulardan kurtulup Sahibi ile beraber olduğu zaman; büyük bir hazineye, büyük bir servete, büyük bir sevdaya kavuşur.

Tecelliye kavuşur. İşte bizde hürriyet bunun adıdır. Bunun da yolu ibadettir. İbadete, Allah'ı tanıma yoluna sarılmamızdır.

İbadeti hayatımıza geçirmemiz lazımdır. İbadetin zevk-i manevisini/ manevi hazzını kul olarak tatmamız lazımdır. Onu sadece belirli bazı zamanlara hasretmeden, hayatimizin tamamına yaymamız lazımdır.

Kulluğun özü ve aslı da budur. Her zaman Allah ile beraber olma özlemi, arzusudur. Bir insanın Allah ile beraber olma hali, her işinde Allah'ın rızasını gözetme hâli, ibadet hâlidir.

Bir anlık Allah ile beraber olma hâli ruhu/kalbi tatmin etmez.

Bütün demlerde kul, O'nunla beraber olacak ki ruh tatmin olsun.

Bu da daim zikir/her dem zikir ile Rabb 'in güzel isimlerini anmakla, güzel ayetlerini okumakla, kısaca kulu O'na kavuşturacak yolu hayata geçirmekle olur.” (Prof. Dr. Haydar Baş /Dua ve Zikir / Sayfa191-192)

Bu sebeple gönlünde, kalbinde, dilinde, Allah olsun! Sen dünya ile meşguliyetine devam et manasında büyükler **“Eliniz kârda gönlünüz yarda olsun”** demişler.

Onun için Süleyman Çelebi mevlidi şerifte “Allah adın zikredelim evvela, vacip oldu her işte cümle kula” ifadeleriyle, insanları kendi

dilleriyle kendi tavırlarıyla doğruya sevk etmeye, gerçek hürriyete kavuşmaya taliplileri davet etmişler.

Rabbim, gerçek hürriyete kavuşup, dünya ve ahiret saadetine erişmeyi nasip eylesin. Âmin

Masivadan kurtulmak Zikrullahla olur

Bu bölümde de “masiva” diye özetlenen, tasavvuf dilinde **“Allah’tan gayri her şey”** diye izah edilen şeyden korunmanın zikrullah ile alakasını Prof. Dr. Haydar Baş Hocamızın tespitleriyle analiz etmeye çalışacağız.

“Masiva” denen şey, “Allahtan gayri her şey” ise ve Allah’a gidişe, Allah’a kavuşmaya, engel olduğuna göre; kişinin engelini tanıması çok önemlidir.

Buradan itibaren işin ehlinin tespitlerini aktaralım:

"Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

“Her doğan çocuk fitrat üzere (İslam üzere) doğar”

Rum suresi 30. Ayet de bunu işaret eder:

“Ey Muhammed! Hakka yönelerek kendini Allah'ın insanlara yaratılıştaki verdiği dine ver. Zira Allah'ın yaratışında değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler.”

İnsan ruhu, Cenâb-ı Hakk'ın nefha-i ilahisini taşıması sebebiyle; insan, bu denî âleme gelirken tertemiz olarak gelir. Dikkat edilirse, yeni doğan bir bebeğin nefesi misk gibi tertemiz kokar, O henüz daha günah kirine bulaşmamıştır, günahlarla kirlenmemiştir. Tertemizdir. Tertemiz olarak bu dünyaya gelen insanoğlu, günah kiri ile, bu denî âlemde tanışır. Peygamber Efendimizin hadisinde de belirtildiği üzere her doğan İslam fitratı üzere doğar. Hadiste kastedilen anne-babasının onu saptırmasından kasıt, kişinin içinde yaşadığı dünya ve çevresidir.

Günahlar insana bu dünya ile bulaşır. Kişi günahlarını doğuştan getirmez.

Ayet-i kerimelerde Cenâb-ı Hakk şöyle buyuruyor:

"O kâfirler ki, dinlerini bir eğlence ve oyun edindiler de dünya hayatı onları aldattı. Onlar, bugünleri ile karşılaşacaklarını unuttukları ve ayetlerimizi bile bile inkâr ettikleri gibi Biz de bugün onları unutturuz." (Araf /51)

"Ey cin ve insan topluluğu! İçinizden size ayetlerimi anlatan ve bugünle karşılaşacağınıza dair sizi uyaran peygamberler gelmedi mi? Derler ki: 'Kendi aleyhimize şahitlik ederiz.' Dünya hayatı onları aldattı ve kâfir olduklarına dair kendi aleyhlerine şahitlik ettiler. (Enam/ 130)

Demek ki, aldatan ve günaha sürükleyen dünya hayatıdır. Günahlar, insandan temizlenmediği müddetçe **insan ruhu esaret altındadır.** Onu sahibine ulaştırıp gerçek mânâda hürriyete kavuşturmak ise, ibadetler ve zikrullah ile nefis tezkiyesi ve terbiyesi yolu ile mümkündür.

Peygamber Efendimiz bir hadis-i şeriflerinde buyurur ki:

"Allah'ı ananlar ile onları dost edinenler âlimler ve ilim talep edenler dışında dünya ve içindekiler mel'undur (lanetlenmiştir)." (Tirmizi /2322)

Dünya ve içindekilerin mel'un oluşu mâsiva olmaları sebebiyledir. Lanetlenenler içinden Allah'ı ananların, onları dost edinenlerin, âlimlerin ve ilim talep edenlerin istisna edilmesi; onların dertlerinin,

mâsivadan arınmak, Allah'a vâsıl olmak ve O'nunla olmak istemeleri sebebiyledir.

İnsan, bu dünyanın aldatıcı olmasına rağmen, Allah ile beraber olduğu zaman, dünyanın bu aldatıcılığından kurtulabilir. Bu yaşanmıştır ve yaşanabilen bir hâldir. Cenâb-ı Hakk'ın kullarından istediği de budur.

Tasavvuf, halk içinde Hakk ile beraber olma hâlidir.

Nitekim tasavvuf, İslam'ın yaşanılır tarzıdır; İslam'ın yaşanılır hâl boyutudur. Resulullah'ın (s.a.a.) sahabesinin ve özellikle de Ehl-i Beyt'in hâli-hayatıdır."

Cenâb-ı Hakk, bizden, dünyayı yaşarken O'nunla beraber olmamızı, O'ndan gâfil olmamamızı istiyor. İnsan dünya işlerine dalıp Allah'ın zikrinden gâfil olursa, en büyük zarardadır. Böyleleri için Cenab-ı Hakk şu ikazı yapıyor:

"Ey iman edenler! Mallarınız ve çocuklarınız sizi Allah'ı anmaktan alıkoymasın. Kim bunu yaparsa işte onlar ziyana uğrayanlardır."

(Münafikûn/9)

Abdulkadir Geylani Hazretleri, "Geylani Tefsiri" adlı eserinde. Nâs Sûresi'nin tefsirinde, sürenin hatimesi bölümünde der ki:

"Ey kurtuluşu talep eden! Ey ihlâsa düşkün! Sakın ha sakın, heva ve hevese uymayasın! Sakın ha sakın, şehvetlerinle yüzüstü düşüp kalmayasın!

Eğer insan, hevâ ve hevesine uyacak, şehvî kuvvetlerine bağlanıp kalacak olursa, onun kalbi artık Şeytan'ın yuvası ve madeni hâline gelir. Zira hevâ ve heves, Seytan'ın gıdası ve besin kaynağıdır. Fakat

insan eğer şehvetleri ile mücahade hâlinde, savaş hâlinde olursa, Şeytan ona musallat olamaz. Bu durumda ise onun kalbi meleklerin mekânı ve yurdu olur.

Dünyayı ve nefsin arzularını anma hâli kalp üzerinde baskın gelirse, işte o zaman Şeytan kendisine geniş bir alan bulur. Şerri ve sonucu kötü olan her şeyi pompalamaya, vesvese vermeye başlar. Böylece o kişiyi uçurumlara düşürür.

Buna karşılık insan, her ne zaman şehvetlerinden, nefsanî arzu ve isteklerinden yüz çevirir, onlarla layığı veçhiyle mücahade ve mücadele eder, ibadet ve taata hakkıyla yönelirse, işte o zamanda Melik olan Allah-u Teâlâ ona hayrı ve iyiliği ilham eder, kurtuluş vesilelerini ona kolaylaştırır. Cennet'e ulaşmanın yollarını gösterir ve öğretir”

Şeytan insanın apaçık düşmanıdır. Amacı insanları Allah yolundan uzaklaştırıp, Cehennem'e sürüklemektir. Dünya ile iş birliği içindedir. Şeytan, Allah'ı anmaktan gâfil olduklarında insanlara yaklaşır ve istediğini yaptırır. İnsan ahireti unuttur, dünyanın derdine düşer.

Süfyan b. Uyeyne diyor ki:

“İnsanlar bir araya toplanıp Allah'ı andıkları zaman, dünya ve Şeytan oradan uzaklaşır. Şeytan dünyaya, 'Bunların ne yaptıklarını görüyor musun?' der. Dünya, 'İlişme, onlar oradan ayrıldıkları zaman, ben onları teker teker boyunlarından yakalar ve sana teslim ederim diye cevap verir.’”

Bu hâle düşmemek için dâim zikir hâlinde olmak, Şeytan'ı insandan uzaklaştırır.

Peki bu hâli yakalamak için dünyadan el-etek çekip sadece ibadete mi yönelmek lazımdır?

İnsan, dünya ve ahiret mutluluğunu kazanmaya elverişli yaratılmıştır. Hayvanlar, dünya; melekler, ahiret; insan ise hem dünya hem de ahiret için yaratılmıştır. Bu münasebetle de İslam, insanı her iki alemin tasarrufunu elinde bulunduran varlık olarak telakki eder. Birini diğerine tercih etmeyen, Allah için her ikisini de kazanan bir görüş getirmiştir. Onun için ne sadece dünya ve ne de sadece ahiret istenmeyip; Allah rızası için her ikisi de istenir.

Cenab-ı Hak Kur'an-ı Kerim'de:

“Bilsin ki insan kendi çalışmasından başka bir şey yoktur” (Necm /39)

İnsan için ancak çalıştığı, yani kazandığı vardır. Bu kazanç iki türdür. Biri maddi diğeri manevidir.

Mü'min dünyadan elini-ayağını çeken kişi değildir. Helâl vadide dünyayı da tasarrufu altında Allah rızası için kullanan kişidir.

Günümüzde bazı cahiller ibadet ehli olmayı dünyadan el-etek çekmek şeklinde anlamış, zenginliği, mal-mülk sahibi olmayı Müslümana yakıştırmamıştır. Bu anlayış yanlıştır.

İslam'dan reddedilen madde ve dünyalık; nefis hesabına kazanılan ve insanı Hakk tan koparan, başka bir ifade ile nefsin önünde put mesabesinde olan maddedir. O hâlde İslam, maddeyi değil, bu

anlayışı reddediyor. Hakk hesabına maddeyi kazanmak ise ibadettir.

Nitekim Cenâb-ı Hakk şöyle buyuruyor:

De ki: Allah'ın kulları için yarattığı süsü ve temiz rızıkları kim haram kıldı? De ki: Onlar, dünya hayatında da özellikle de Kıyamet Günü'nde müminlerindir. İşte bilen bir topluluk için ayetleri böyle açıklıyoruz."

(Araf /32)

Oysaki mü'min, her durumda güçlü olmalıdır. İslam ve tevhidin yaşanmasına mâni olan din düşmanlarına karşı da onları caydırmak ve korkutmak için güçlü görünmeli, güçlü olmalıdır. Bu sebeple mü'min, maddeyi gönlüne koymadan, Allah rızası için tasarrufu altına almalıdır. Peygamber Efendimiz, dünya malını tasarrufu altında bulundurur ve sahabesine de Allah'ın verdiği nimeti en güzel şekilde kullanmalarını emrederdi:

Ebû'l-Ahvas'dan, o da babasından (radiyallahu anh) şöyle dedi; Üzerimde dökük elbiselerle Peygamber in (sallallahu aleyhi ve âlihi) yanına gittim. Şöyle buyurdu: Malın var mı?

-Evet.

-Hangi tür mal?' diye sordu.

-Allah'ın bana ihsan ettiği deve, sığır, koyun, at, köle gibi her türlü malım var' dedim.

Bunun üzerine Resûlullah, 'Allah sana mal vermişse, onun eseri ve cömertliği üzerinde görülsün!' buyurdu."

Diğer bir hadisi şerifte Peygamber Efendimiz buyur:

“Şüphesiz Allah, verdiği nimetinin eserini kulunun üzerinde görmek ister” (Tirmizi /2819)

Müslüman çalışıp kazanmakla, kazandığıyla madde ve manasını Hakk kulvarında kullanarak Allah'a yürümeyle mükellef, mücehhez bir varlıktır.

Bir insan "Allah benden razı olsun" diye gece-gündüz çalışırsa, servet edinirse, bu ibadet olur. Niyeti kazandığı ile sadaka vermek, zekât vermek, ailesini kimseye muhtaç etmemek, konu-komşuyu doyurmak, Allah yolunda harcamak gibi Allah rızasına ulaştıracak şeyler olursa, bu dünya serveti, Allah'a götüren bir binek olur. Bu bir ibadettir.

Bu hâl, ayrıca İslamiyet dışındaki insanların İslamiyet'e kalbinin ısınmasına sebep olur ki, buna dinimizde müellefe-i kulub denilir. Bunun için de Müslüman, malı tasarrufu altında bulundurmalıdır. Peygamberimiz cömertliğin ne kadar önemli olduğunu bir hadisi şeriflerinde şöyle buyurur:

“Cömert insan, Allah'a yakındır, insanlara yakındır, Cennet'e yakındır, Cehennem 'den uzaktır. Cimri ise Allah'tan uzaktır, insanlardan uzaktır, Cennet'ten uzaktır; Cehenneme yakındır. Cömert bir câhil, cimri bir âbidden Allah'a daha sevimlidir." (Tirmizi /1961)

Servet sahibi olup da bunu Allah için cömertlik göstererek harcamak, Cennet'e, Allah'a yakınlığa vesiledir.

Fakat kazanılan malın kimseye hayrı dokunmazsa, çalışırken ve Allah tan isterken niyet, sadece bu dünyayı kazanmak olursa; o zaman o

mal, büyük bir zarar kaynağı olur. Hep bu dünya düşünöldüğü için, Allah unutulur. Böylelerinin âhiretten hiçbir nasipleri yoktur.

Bu bilgiler ışığında dünya ahiret dengesini sağlıklı kurmak dünya malını Allah'ın rızasına kavuşmak için vesile kabul etmek, mal mülk sevgisini kalbine değil cebine koymak kulluğun şiarı olduğunu anlıyoruz.

Merhum Haydar Hocamız, sohbetlerinde dünyayı denize benzetirdi kalbi gemiye. **“Geminizi suyun üstünde yüzdürür içine su girmesine engel olursanız ondan faydalanırsınız. Eğer gemiyi koruyamaz içine su girmesine müsaade ederseniz gemi de batar, siz de batarsınız. Dünyayı cebinize koyarsanız fayda sağlarsınız, kalbinize koyarsanız sizi kendi batağında batırır, Allah'ın rızasından uzaklaşırsınız.”**

Cenâb-ı Hakk Kur'ân-ı Kerim'de zaten kulunun boş işlerle uğraşmasını yasak ederek bizi koruma altına almak istiyor:

"Onlar ki, boş ve yararsız şeylerden yüz çevirirler." (Mü'minun/3)

Mü'min, bu dünyada boş işlerle uğraşmaz. Her hareketini **"Allah benden razı olsun"** diye düşünerek yapar. Dünyada yaşadığı her anı Allah rızası için değerlendirme derdindedir. Dünya işleriyle meşgul olmadığı vakitler, ibadetle geçirdiği vakitlerdir. Esasen onu dünya işleri de zikrullahtan alıkoyamaz. Dünyayı ahiretine tercih etmez.

Nitekim âyet-i kerimede şöyle buyrulur:

“Onlar ne ticaret ne de alış-verişin kendilerini Allah'ı anmaktan, namaz kılmaktan ve zekât vermekten alıkoyamadığı insanlardır.

Onlar, kalplerin ve gözlerin allak bullak olduğu bir günden korkarlar"
(Nur /37)

Velâyetin şâhı ve ilim şehrinin kapısı İmam Ali (a.s.), bu âyet-i kerimeyi okuyunca şöyle buyurdu:

"Münezzeh olan Allah, zikri kalplerin cilası kılmıştır. Ağır duyan kulaklar onunla (zikirle) iyi duymuş, zayıf gören gözler onunla görmeye başlamış ve düşmanlıklar onunla sulha ve teslimiyete dönüşmüştür.

Dünya yerine, zikri tercih eden bir zikir ehli vardır. Onları ne ticaret ne de alışveriş bundan alıkoyabilmiştir. Bu şekilde yaşamaya devam etmişlerdir. Her zaman gâfillerin kulaklarına Allah'ın haramlarından kaçınmayı fısıldamışlardır. Adaletle emrettiklerinde kendileri de sarılmışlar; münkerden nehyettiklerinde kendileri de kaçınmışlardır. Dünyada oldukları hâlde, sanki dünyayı âhirete taşımışlar ve öteki şeyleri görmüşler, sanki orada uzun süre kalan berzah ehlinin gaybi hâllerinden haberdar olmuşlar. Adeta Kıyamet vaatlerini onlara gerçekleştirmiş, böylece dünya ehlinin gözünün önüne gerilen perde onlar için aralanmış da onlar, insanların göremediklerini görüp, işitmediklerini işitmişlerdir.

Eğer onları, kendi aklınca, övülmüş makamlarında ve o değerli meclislerinde amel defterlerini yaymış, nefislerini hesaba çekmek amacıyla emrolunup da kusur ettikleri veya nehyolunup da haddi astıkları bütün küçük-büyük işleri ortaya dökmüş, günahların ağırlıklarını sırtlarına yüklenmiş, ağırlıklarından bellerini

doğrultamamış, ağlamaktan boğazı düğümlenmiş, pişmanlık ve itiraf içinde şiddetle ağlayıp feryat etmiş bir hâlde tasvir edecek olursan; hidayet sancakları ve karanlığı aydınlatan lambalar gibi olduklarını da görürsün. Etraflarını melekler almış, üzerine bir sekine ve huzur inmiş, göklerin kapıları kendilerine açılmış, onlar için Allah'ın bildiği bir yerde keramet koltukları hazırlanmış, Rab'leri onların çalışmalarından memnun kalmış ve makamlarını övmüştür.

Allah'a dua ederken, af ve bağış havasını solumuş, O'nun fazlına çok muhtaç ve azametine boyun eğen esirleri olmuşlardır.

Uzun hüznler kalplerini yaralamış, dinmeyen ağlamalar gözlerini bozmuştur. Allah'a rağbete açılan her kapıyı çalan bir elleri vardır. Onlar, geniş (bağış) toprakları daralmayan, isteyenleri ümitsizlikle çevirmeyen kimseden isterler.

O halde, kendin için nefsini hesaba çek. Çünkü diğerlerinin senden başka hesap görücüleri vardır." (Prof. Dr. Haydar Baş / Dua ve Zikir / sayfa 399-419)

Seyr-ü sülûk, vuslat ve zikrullah

Buraya kadar yaratılış, ayrılık, arayış, masivadan kurtulmak gibi çok önemli konuları Prof. Dr. Haydar Baş Hocamızın şaheserlerinden bilgileri aktarmaya çalıştık. Bu bölümde de Zikrullah ile alakalı bir başka konuya kapı aralayacağız.

Tasavvuf dilinde nefsin terbiyesi ve gönül yolculuğu anlamında kullanılan seyr-ü sülûk ile zikrullah arasındaki ilişkiye değineceğiz.

Derdi Allaha vuslat olan, gönül yolculuğunu önemseyenlere değerli bilgiler aktaracağız inşallah.

“İnsanın yaratılış gayesi, âyet-i kerime ile bellidir. Cenâb-ı Vâcibu'ı-Vücut Hazretleri:

“Ben cinleri ve insanları, ancak Bana kulluk etsinler diye yarattım”

(Zariyat/56) buyuruyor.

İnsanın yaratılış maksadı ibadettir, Allah'ı tanımak, bilmektir.

Bu yolla O'na kul olmak, vasıl olmaktır.

Allah'ı tanımayan varlık vazifesini yerine getirmiyor demektir.

Dolayısıyla kul, dünya ile ilgili bütün amellerini tamamlarken onun asıl meselesi Allah'ı tanınması, Allah'a ubudiyet olmalıdır.

Kim Cenâb-ı Hakk 'tan uzaklaşır, O'nu tanımaz, ibadet etmez ise; O, nereden gelip gittiğini anlamayan hayvan mesabesinde bir varlık olur.

Binaenaleyh, insanın, yaratılış maksadını çok iyi bilmesi lazım.

Yeryüzüne Allah'ın halifesi olarak gönderilen insan fevkalade

meziyetlere, harikulade üstünlüklere sahiptir. Tin Suresinde: **“Biz**

insanı en mükemmel surette yarattık" buyurulmakla bu hakikat ifade edilmektedir.

Gerçekten de madde ve manası ile ekmel olan insanın beden kalıbı içinde öyle fevkalade hasletleri ve meziyetleri vardır ki, bu hususiyetleri ve vasıfları diğer mahlukatta bulmak mümkün değildir. Bunların başında ruh cevheri gelir.

Ruh, insanın özü, varlığının varlığıdır. Bu sebepten olacak ki, onun aslını idrak, imkânsız denecek nispette zordur. Nitekim Peygamber Efendimize "Ruh nedir?" diye sorarlar. Bu sorunun cevabını vermek üzere Allah, Sevgili Peygamberine Cebrail'i gönderir;

"Bir de sana ruh hakkında soru sorarlar. De ki: Ruh Rabbimin emrindedir, O'nun bileceği işlerdendir. Size sadece az bir ilim verilmiştir" (İsra /85) buyurur.

Bazı müfessirler buradaki "al /emr" kelimesini "gölge" olarak tefsir ederler. Yani ruh Cenâb-ı Hakk'ın gölgesidir. Bu muazzez ve mükerrem varlığı tanımak, kulluk şuurunu idrak derecesinde zor bir olaydır.

Mesela; altmış yaşındaki bir insandan ruhtan bahsetmesini isteseler, altmış yıllık dostundan, başka bir ifade ile varlık cevherinden yarım saat bile bahsedemez. Hâlbuki aslolan, insanın kendini bilmesidir. O halde insanın kendi kendini okuması şarttır. Kendinin âlimi olması zaruridir. Kendini bilen kişiye arif denir. Cehalet ise insanın varlığından gâfil olması, kendini bilmemesidir. Yunus' un dediği gibi;

“İlim, ilim bilmektir, ilim kendini bilmektir. Sen kendini bilmezsin, ya nice okumaktır.”

Cenab-ı Hakk, madde kalıbımızdan evvel ruhlarımızı yarattı. Ve onlara sordu:

“...Ben sizin Rabb'iniz değil miyim? (Onlar da), (ruhlar) Evet (buna) şahit olduk, dediler.” (Araf /172)

Bütün insanlar bu sebeple, bilerek veya bilmeyerek Rabb'ini arıyor. Beşeriyet bu arayışta yanılmasın, doğruyu bulsun diye de Cenâb-ı Hakk insanlığa peygamberleri ve de onların yolunu takip eden insanı kâmilleri göndermiştir. O hâlde denilebilir ki, peygamberler ve de kâmilleri takip edenler Hakk'ı ve huzuru bulanlardır.

Aksine hareket edenler ise, arayışına devam etmekle de kalmayıp, huzuru bulamamanın yorgunluğu ile kalırlar.

Esasen insanın, İslam'dan başka yollarda huzuru bulması mümkün değildir. Cenab-ı Hakk buna işaretle Kur'ân-ı Kerim'inde;

"Allah nezdinde hak din İslam'dır" (Al-i İmran / 19) buyurmaktadır.

Bundan çıkan mânâ; "İnsan ruhu Allah'a ancak İslam yoluyla vuslat eder."

Fahr-i Kâinat Efendimiz bir hadis-i şeriflerinde;

"Her insanın kalbinden Allah'a bir yol gider" buyuruyor.

Kâfir ve münafık, günah ve hataları ile bu yolu tıkar. Hâlbuki: Huzur, insanın, Yaratanın yolunda olması hadisesidir. Yani kalp yoluyla insanın Allah'a vuslatıdır. Onun için tasavvuf, insanın, Yaraticısının yolunda olması hadisesidir. Denilebilir ki, İslam ve tasavvuf, insanın Rabb'ini ve

kendini bulması ve mahiyetini ilan ederek

Rabb 'inin gücünü ilan etmesi olayıdır.

Tasavvuf, insanın gönül yoluyla Allah'a gitmesidir. Buna "seyr ü sülûk" da denir. Seyr, daha evvel bu yolları geçmiş kâmil bir insanın tavassutu ile yapılır. Bir nehri bile vasitasız geçemeyen insanın, Allah'a vasitasız ulaşacağını düşünmek muhaldir. Peygamber Efendimiz (s.a.a.) bile Cebrail'e uyararak bunu nefsinde yaşamıştır.

Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Mûsâ'nın, Hızır ile olan dostluğu bu nükteyi ifade etmektedir. Yine Kur'an'da, "**Vesileye sarılınız**" buyruluyor. İşte bu vesile odur.

Tasavvufta kulun amacı Allah'a vuslat etmektir. Vuslat, mücerret manasıyla Allah'a kavuşmak demektir. Allah'a kulluk gerçek manasıyla yaşanınca kurbiyet elde edilir. Allah'a vasıl olunur. Bu hali kul gayretle, Allah'a vasıl olmasında önündeki engellerle mücahade ederek elde eder. Cenâb-ı Hakk Kur'ân-ı Kerim' de;

"Ama Bizim uğrumuzda mücahade edenleri elbette kendi yollarımıza eriştireceğiz. Hiç şüphe yok ki Allah iyi davrananlarla beraberdir" (Ankebut/69) buyuruyor. Başka bir âyet-i kerimede de bu mücahadenin nasıl olması gerektiği konusunda yol gösteriyor:

"Ve sana yakîn (ölüm) gelinceye kadar Rabb 'ine ibadet et!"

(Hicr/99)

Kulluk gerçek manasıyla yaşanınca, kul ibadetlerle Allah'a yaklaşır.

O'na yaklaşma gayreti içinde olan kuluna ise Cenâb-ı Hakk koşarak gelir. Nitekim bir kudsi hadiste şöyle buyruluyor;

Enes (r.a.) rivâyet etmiştir:

Peygamber Efendimiz (s.a.a.) buyuruyor ki: **“Allah buyurdu: Kul, Bana bir karış yaklaşırsa, Ben ona bir arşın yaklaşıyorum; Bana bir arşın yaklaşırsa, Ben ona bir kulaç yaklaşıyorum; kul Bana yürüyerek gelirse, Ben ona koşarak gelirim.”**(Buhari)

Vuslat, insanın dünyadayken kendi seçimiyle Allah'a yönelerek O'na yaklaşıp, O'nun rızasına erişmesidir. Bu hâle mücadele ve mücahade ile nefis terbiyesi ve tezkiyesi yolu ile erişilir. Böylece yakîn hâli elde edilir. Mutmainlik makamına erişir, saadete erer.

Cenab-ı Hakk'ın; **"Ey huzura kavuşmuş insan! Sen O'ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak Rabb 'ine dön. (Seçkin) kullarım arasına katıl Cennetime gir!"** (Fecr / 27-28-29-30) hitabına erişir.

Yaradılışından dolayı bütün mahlûkat, seyr hâlinde kendini yaradana koşar. Bu koşuşun adı aslında zikirdir. Nitekim bir âyet-i kerimede; **“Her biri bir yörüngede yüzerler”** (Yasin/40) buyurulurken başka bir ayette de

"Göklerde ve yerde bulunan her şey Allah'ı tesbih etmektedir.0, Aziz'dir, Hakîm'dir" (Hadid/1) diye buyurulmaktadır. Özetleyecek olursak, varlık âlemi, varlığının gereği olarak kendini yaratanı tesbih eder. Hatta eşyanın dilinden anlayan arifler, onların lisân-ı hâl ile Allah'ı zikrettiğini ifade buyururlar.

Yaratılış gayesi Allah'ı tanımak ve bilmek olan insanın zikrinin daha kâmil anlamda olması zaruridir. İnsanın varlık âlemine gelişindeki maksat Allah'ı bilmektir. Bizim literatürümüzde münevver; Allah'ı

bilen, aydın insan demektir. Bir başka anlamda, geldiği Rabb 'ine kalp yoluyla gidip, O'nun tecellilerini gönlünde seyreden insan, nura, yani aydınlığa kavuşmuş demektir. Onun için münevver, İslam'ı yaşayan ve gönlünde Hakk'ı bulandır.

Vuslatın manasını ve vuslat ile zikrin ilgisini anlayabilmek için dört önemli kavramı tahlil etmek gerekir ki, bunlar Hakk'a vuslatın nirengi noktalarıdır.

Bunlar; marifet, muhabbet, rıza ve yakındır. (Prof. Dr. Haydar Baş /
Dua ve Zikir /Sayfa 553-558)

Bu bilgiler ışığında kimsenin nefisini bilmek ve terbiye etmek için seyr-ü sülûk gibi önemli ve gerekli olan yola dahil olmadan, yolun gereği olan Zikrullahla alakasının sırrını çözmeden, Allah'a vuslat edemeyeceği gerçeğini öğrenmiş olduk.

İnsan kendine bir yol bulmalı bir rehber edinerek bir yola revan olmalı ki **“yol o ki hakka vara”** sırrına erişsin. Gerisi kuru emektir.

Tefekkür ve zikrullah

Bir hadisi şeriflerinde Peygamberimiz (Sallallahu aleyhi ve âlihi) şöyle buyurur:

“Bir saat tefekkür bazen bir sene ibadetten daha hayırlıdır.” (Suyutî, Camiu’s-Sağir, II/127)

Tefekkürü sadece kelime karşılığı olarak anlamaya çalışırsak çok büyük yanılgılara düşeriz.

Çünkü TDK sözlüğünde tefekkür kelimesinin karşılığı doğru ama sadece sözlük anlamında kalınırsa gayet yetersiz anlaşılır. TDK da tefekkür: Düşünmek olarak geçer.

Eğer bu hadisi şerifte geçen tefekkürün anlam karşılığı olarak düşünmek dediğimiz zaman her düşüncenin ibadet hükmünde olduğu sonucu çıkar ki hadisi şerifteki mana asla böyle değildir.

O zaman hangi düşünceler tefekkür kapsamındadır bunu bilmek zorundayız.

Çağın Bilgesi Prof. Dr. Haydar Başı Hocamızın tefekkür konusundaki tespitleri bizleri aydınlatacaktır:

“Dinin nihai gayesi, insanı Cenâb-ı Hakk’ın dergâhına taşımaktır. Din, aslında bir caddedir. Kişi o caddeye girer, o caddeden Allah'a Miraç eder. Bunun zahirî boyutta ve amelî sahada en güzel tarafı da tefekkürdür. Ancak tefekkürün tefekkür olabilmesi için, bazı hazırlayıcı unsurlara ihtiyaç vardır. Bunlar olmadan tefekkür olmaz. Kur'ân-ı Kerim'de Cenâb-ı Hakk, zikir ve tefekkür münasebetini şöyle beyan buyurur:

“Onlar, ayakta dururken, otururken, yanları üzerine yatarken (her vakit) Allah’ı anarlar/zikrederler, göklerin ve yerin yaratılışı hakkında derin derin düşünürler/tefekkür ederler (ve şöyle derler:) Rabbimiz! Sen bunu boşuna yaratmadın. Seni tesbih ederiz. Bizi Cehennem azabından koru!” (Al-i İmran/ 3/191)

Bir insan Allah’ı ayakta, oturduğu, yattığı hâlde zikretmezse; insan ne kadar düşünürse düşünsün, onun o düşüncesine tefekkür değil, vehim denilir. Zikrederek düşünmenin adına da tefekkür denilir.

Çünkü zikirle birlikte Cenâb-ı Hakk in tecellisi insanın kalbine olur. O kalp âlemine gelen nuranî tecellilerle insan, iradesini ve aklını eline alır. Kâinatın malzemelerini değerlendirir. Ölçüsü, bakışı değişir.

Zikrullah ile tefekkür edildiği zaman ne tefekkür edilirse edilsin, onda mutlaka yüzde yüz isabet kaydedilir.

Gerçek mânâda tefekkür ile zikir bir arada olduğu zaman İmam Ali'nin (k.v.) buyurduğu gibi: **"Şüphesiz tefekkür insanı iyiliğe ve iyilikle amel etmeye çağırır."**

Zikir olmadan ve Allah’ın rahmetinin nuranî tecellileri olmadan yapılan düşünce ise; bütün bu hikmetlerden, bu nimetlerden mahrum olduğu için, vehim mesabesinde dir.

O bakımdan tefekkür ile yapılan ibadetlerin neticesinde mutlaka muhabbet vardır. Muhabbetin olduğu yerde mutlaka rahmet-i ilahi ve kuldaki merhamet vardır. Yani bunlar birbirini tamamlar.

Cenab-ı Hakk, "Göklerin ve yerin yaratılışı hakkında derin derin düşünürler/tefekkür ederler" buyuruyor. İnsan zikirden sonra, yerin

ve göğün sırlarını düşünmek suretiyle meselelerin hakikatlerine vâsıl olur. Cenâb-ı Hakk'ın rahmetine nail olur.” (Prof. Dr. Haydar Baş / Dua ve Zikir / Sayfa 495-496)

Zikrullahın özel ve tasavvufî manası

Zikrullah konusu bu toplumda tasavvuf erbabının dışında hep farklı algılanmaya ya da farklı algılanmasını temin faaliyetlerine sahne olmaktadır.

İşi delalet ya da ihanet boyutunda ele alanlara sözün kâr etmeyeceğini biliyoruz. Bizim gayemiz hem tasavvuf ehline temel kaynaklarını ortaya koyarak kendini ifade edebilme şansını sunmak, hem de kalbinde hidayet kırıntıları olup gaflet batağında boğulmak üzere olanlara umut ışığı yakmaktır.

Prof. Dr. Haydar Baş Hocamızın bu konuda çok değerli tespitleri vardır. Yine onun şaheserlerine baş vurarak faydalanmaya çalışalım: Kur'ân-ı Kerim'de zikir ve zikir kelimeleri, yetmiş sure ve ikiyüzelli altı yerde geçmektedir. Bu âyet-i kerimelerden birkaçı şöyledir:

"Rabb'inin ismini zikret, yalnız O'na yönel" (Müzemmil/8)

"Rabbini, gönülden yalvararak ve korkarak, yüksek olmayan bir sesle sabah-akşam zikret ve gafillerden olma. (A'raf/205)

"Haberiniz olsun ki; kalpler, ancak Allah'ı zikirle (yatıştır, sakinleşir) tatmin olur." (Ra'd/28)

"Ey iman edenler, Allah'ı çok zikredin. " (Ahzâb/41)

"Namazı kılıp bitirdiğiniz zaman, ayakta iken, otururken ve yanlarınız üzerinde iken, Allah'ı zikrediniz." (Nisâ/103)

"Ben'i zikredin ki, Ben de sizi zikredeyim." (Bakara, 2/152)

Bütün bu açık delillerden sonra, bütün ibadetlerin özü olan zikrin inkârı şöyle dursun; kul için zikrin bir vecibe olduğundan şüpheye düşmek, iz'an ve akıl sahibi mü'minler için mümkün değildir.

Şöyle bir düşünce de yanlış ve çok tehlikelidir: "Zikretmekten maksat; namaz kılmak, oruç tutmak, hacca gitmek, Kur'ân okumaktır. Bunların dışında özel bir şekilde belirli zamanlarda, belirli virtleri, belirli sayılarda tekrarlamak şeklindeki zikir yapma uygulaması bid'attır." Böyle bir düşünce Kitap, Sünnet, İcmâ-i Ümmet önünde batıldır ve İslam'ın bidayetinden günümüze kadar yaşanmış, sonuçları açıkça görülmüş hatta tarihin hayır hanesine yazılmış olan hadiselerde en büyük katkının sahibi olan tasavvuf ve tasavvufî hayatla asla bağdaşmaz.

Yukarıda mealini verdiğimiz A'raf sûresinin 205. âyet-i kerimesinde geçen "yüksek olmayan bir sesle" tabiri zikre özel bir tarz tarif etmekte, "sabah ve akşam 'dan söz edilmekle de bu özel zikir için günün faziletli saatleri belirtilmektedir."

Nisâ suresinin 103. âyet-i kerimesinde, "Namazı kılıp bitirdiğiniz zaman Allah'ı zikrediniz." buyurulması, zikrin özel olarak, farz olan namazdan ayrı olarak da yapılmasının emredildiğine dair delildir.

Ankebût suresinin 45. âyet-i kerimesinin meali şöyledir:

"Muhakkak ki namaz, insanı her türlü kötülükten men eder (çeker).

Allah'ı zikir en büyüktür" Bu âyet-i kerimede de namazla ilgili beyanat bittikten sonra "Allah'ı zikir" den bahsedilmesi, meşrepler tarafından

günümüze kadar uygulanagelen zikir metotları ve zikri eğitimin Kur 'ani olduğunu gösteren bir diğer delildir.

Asr-ı Saadet'e, Resulullah'ın ve ashabının hayatına bakıldığında, bu özel zikrin sayısız örneklerine rastlamak ve hatta her bir sahabenin ayrı bir "zikir meşrebi" olduğuna dair deliller bulmak ebette mümkündür.

Özellikle Peygamber Efendimizin, Hulefâi Râşidin olan Hz. Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali'ye (ra); Hz. Safiyye, Cüveyriye, Ümmühâni, Ummü Süleym, Şeddat b. Evs... gibi ashabın ileri gelenlerine bugünkü tabirle "ders tarif ettiği" ve her birinin meşreplerine uygun vird verdiği tarihî vesikalarla kayıtlıdır. Bu sebeple birkaç hadis-i şerif ile yetineceğiz: "Zikrin efdal ve üstünü Lailâhe illallah'; duanın efdal ve üstünü de 'el-Hamdülillah'dır."

Huzayfetü'l-Yemânî der ki: "Dilimin çirkin ve acı sözlülüğünden Resûlullah'a şikâyet ettim: - Ya Resûlullah, dilim beni yakıyor, dedim. Resûlullah (sav): - 'İstiğfardan yararlanılırken sen neredeydin? Ben günde yüce Allah'a yüz kere istiğfar ve O'na tevbe ediyorum', buyurdu" (Tirmizî'de Tâc Tercümesi, Hadis no: 297)

Peygamberimiz: "Bir kimse hizb'ini (virdini, dersini) veya onun bir cüz'ünü okumadan uyur da onu sabah namazı ile öğle namazı arasında okursa, kendisine onu gece okumuş gibi sevap yazılır."

buyurmuştur. (Riyazussalihin, Hadis no: 1867)

Zikrin bu kadar önemli olmasının sebebi nedir?

Resûlullah (sav): "İman, içinizde elbisenin yıprandığı gibi yıpranır. Kalplerinizde imanın yenilenmesi için Allah'a dua ediniz."

buyurmuştur. (Müslim'den Nevevi, el-Ezkâr, s. 17 ve 134/32)

İbn-i Abbas (ra) şöyle buyurmuş tur: "Her mü'minin kalbinde bir şeytan bulunur. Fakat mü'min, zikr-i ilahi ile meşgul olursa şeytan küçülür. Zikr-i ilâhi ile meşgul olmayı unutunca şeytan vesveseye devam eder."

"Kul, 'Lâ ilâhe illâllah' dediği zaman rubûbiyyet iddia eden nefis, heva ve şehveti; ulûhiyet izhar eden ilahları ret ve inkârı kasteder...

İşte zikreden kul, 'lâ ilâhe' ifadesindeki 'nefiy' bölümü ile kendisine düşman olanların arzularının saltanatına son verir.

İspat bölümünü ifade eden 'illâllah' kısmı ise Hakk'ın ve O'nun askerleri durumunda olan kalp, ilim, Kur'an, Sünnet ve ilhamın hakimiyetlerini ortaya koyar...

Zikir bir nurdur. Kalbi kapladığı ve hakimiyeti atına aldığı zaman kalbi de kalp gözlerini de nurlandırır...

Hak Teâlâ: "İşte senden perdeyi kaldırdık. Bugün gözün ne kadar keskindir," buyurmuştur." (Kaf /76)

İşte bu noktada, zikretmenin amacı tahakkuk etmiş, Elest Bezmindeki ruhi safiyete ulaşılmış olur. Bütün ibadetlerden, emirlere uymak ve yasaklardan kaçınmaktan amaçlanan nihai sonuç da bu değil midir?

(Prof. Dr. Haydar Baş / İslam ve Mevlâna / Sayfa 192-195)

Gelin Allah diyelim, kalpten pası silelim

Toplumda merkez insan; insanda merkez kalptir. Toplumu düzeltmenin yolu insanı düzeltmekten, insanı düzeltmenin yolu ise kalbi düzeltmekten geçtiğine göre kalp üzerinde ciddiyetle durmak gerekmektedir.

Hadisi kutside haber verilen "Yere göğe sığmam mümin kulumun kalbine sığarım" buyruğundan anlaşıldığı üzere; Kalp Allah'ın tecelli ettiği mekân olduğuna göre; kalbin korunması, temizlenmesi, güçlenmesi için gıdaya ihtiyacı vardır.

Bu sebeple iman sahibi her insanın bu gıdaya ihtiyacı vardır ve kalbin gıdası da tedavisi de uyanıklığı da ancak Zikrullahla mümkündür.

Benim de gıdalandığım günlük zikrullah dersimi sizlerle paylaşarak Yunus Emre'nin dediği gibi "Gelin Allah diyelim, kalpten pası silelim" Günde birer tespih şunları okumakla bir yandan günahlarınıza tövbe edersiniz bir yandan Allah'ın rızasını kazanırsınız, bir yandan da Allah'ın muhabbetin istifade edebilirsiniz:

"Estağfirullah- Elhamdülillah" / "Allahumme salli ala Muhammedin ve ala ali Muhammed" / "Lailaheillallah" / "Allah" / "İhlas suresi"
(Kulhüvallahuehad Allahussamed lemyelid velemyuled velem yeküllahu küfüven ehad).

Eğer her gün bu tavsiyelere uyarsanız, kalbinizin gıdalandığını hissedeceksiniz. Bunların faziletlerini de izah etmeye çalışalım:

TEVBE ETMEK: İşlediği günahlarla lekelenmiş olan kalp fonksiyonunu icra edemez bir hal alır. Önce bu kalbin günah kirlerinden arınması

lazımdır. (Estağfirullah-Elhamdülillah, diyerek) "Bir kimse kalbi ve kalıbı ile istiğfara devam ederse Cenab-ı Hakk o kimsenin gamlarını feraha; sıkıntılarını genişliğe tebdil ederek hiç ummadığı bir taraftan onu rızıklandırır" (İbn Mace, Zühd,30). Peygamberimiz bir hadislerinde "Cenab-ı Hakk'a tövbe ediniz. Muhakkak ki ben günde yüz defa Cenab-ı Allah'a tövbe ederim". Buyurmaktadır. (Ebu Davud,vitr,26).

SALÂVAT OKUMAK: Peygamberimize (Sallallahu aleyhi ve âlihi). Salâtı selam getirmekle kalplerimizi süslemeliyiz. Böylece Yüce Allah'ın emrini de yerine getirmiş oluruz. Allah-ü Teâlâ buyurmaktadır ki; "Gerçekten Allah ve melekleri Peygambere salât ederler, O'nu överler. Ey iman edenler! Siz de O'nu övün ve O'na salât ve selam edin, O'na gönülden teslim olun." (Ahzab/56).

Peygamberimiz (Sallallahu aleyhi ve âlihi) de şöyle buyurmuştur; "Kıyamet gününde bana halkın en yakın olanları ve şefaata hak kazananları, bana en çok salâvat getirenleridir."(Tirmizi, Vitr,21).

TEVHİD ETMEK: Kalp âlemimizdeki kargaşayı ortadan kaldırıp, Allah'ın tecellisine hazır hale getirebilmek için "Lailaheillallah" diyerek; O'ndan başka her şeyi reddetmemiz sonra da O'nu tasdik etmemiz lazımdır. "Haberiniz olsun ki, Kalpler ancak Allah'ı zikirle tatmin olur"(Ra'd/41). "Beni zikredin ki, ben de sizi zikredeyim." (Bakara/152). "Zikrin efdali ve üstünü Lailaheillallah, duanın efdal ve üstünü Elhamdülillah'tır."(Riyazu's salihin/ 1434. Hadis).

ALLAH'I ANMAK: "Bunlar, iman edenler ve kalpleri Allah'ın zikriyle mutmain olanlardır. Haberiniz olsun; kalpler yalnızca Allah'ın zikriyle mutmain olur." (Ra'd /28). Allah ismi, kulun kalbine ilahi Esmâ ve sıfatların en güzel tecellilerini celbeden büyük bir isim, yüce bir virdtir. Allah demek, Allah ile olmak ibadetlerin, lütufların en şerefliisidir. Gerçek akıl sahibi de bu şerefe ermek için çabalayandır. (Prof. Dr. Haydar Baş / İslam'da zikir).

KUR'AN OKUMAK: Kur'an okuyarak ruhumuzdaki karanlık noktaları vahyin ışığı ile aydınlatmalıyız. "İhlas suresini okumak, Kur'an-ı kerimin üçte birini okumaya denktir." (Müslim). "İhlas okuyana Cennet vacip olur." (Nesai).

Ayet ve Hadisi şeriflerle faydalarını anlatmaya çalıştığımız zikir, salâvat ve duaları her gün yapmaya gayret ederek, ruhumuzu gıdalandıralım. İbadetlerin az da olsa sürekli olanının makbul olacağını da unutmayalım.

Az zikretmenin getirdiği nifak

Bugüne kadar zikrullah hakkında gerekli ütün konulara az da olsa değindik. Zikrullahın insana kazandırdığı değerlere faziletlere zikrullah meclislerinin ne kadar önemli meclisler olduğuna gerek ferdi gerek cemaat olarak Allah'ı anmanın insan neler kazandığına değinmeye çalıştık.

Elbette her okuyanın aynı seviyede anlayabileceğini ya da aktarılan değerli fikirlerin herkes tarafından kabulünü beklemek çok saflık olur. Bizim gayretimiz, gönlünde hidayet kırıntıları olan iman-amel, cennet-cehennem kaygısı güden, kul olup Allah'a vuslat peşinde koşan, ya da bu konuda talepleri olanlara yardımcı olmak ve kendimiz de bu sevaptan nasip almaktır.

Bu bölümde de zikrullah konusundan gafil olanlara yüce Allah'ın Kur'an-ı Kerimden tehditlerini ve ikazlarını aktararak gönüllerde bir ürperti oluşturmaktır. Umulur ki zikredenler ne kazandığını zikretmeyenler ya da az zikredenler neleri kaybettiklerini anlayabilsinler. Can bedendeyken kâr zarar hesabı yapsınlar yönlerini bulsunlar Allah'ın zikrine koşsunlar.

Rabbim Haydar Baş kulundan razılığını artırsın! Bizi iki cihanda beraber eylesin. O olmasaydı biz ne yapardık nere gider nasıl yol bulurduk.

Yeri gelmişken çok eski yıllarda Ömer Turan kardeşimiz bir gün bir söz söylemişti de pek anlayamamıştım. Şimdi daha iyi anlıyorum.

“Rabbime iki yönden şükür ediyorum. Birinci şükrüm Allah bizi

Müslüman olma şerefine layık gördüğü için şükrediyorum. İkinci şükürüm bize Haydar Hocamız gibi birine talebe olmak şerefini nasip ettiği için şükrediyorum” demişti. Değerli can dostum Ömer Turan’a selam olsun.

Gerçekten de Prof. Dr. Haydar Baş Hocamızın İman ve insan davasında, Allah’a vuslat yolculuğunda bize rehberliğinin kadri kıymetini anlayabilmemiz ve ödememiz ne mümkün! Allah’ım cümlemize kadir kıymet bilerek yaşamayı ve sıratı müstakim üzere ölmeyi nasip eylesin!

Vaktinizi fazla almadan, Hocamızın bu konudaki heyecan verici tespitlerini paylaşmaya başlayalım:

Cenab-ı Hak, zikri az yapmanın münafıklık alameti olduğunu beyan ediyor ve münafıklar az zikrettikleri için zemmediliyorlar.

"Onlar (münafıklar) Allah'ı pek az zikrederler." (Nisa /42)

"Her kim Rahman'ın zikrinden göz yumarsa biz ona şeytanı musallat ederiz, artık, bu ona arkadaştır." (Zuhruf/36)

"Ey Resulüm bizim zikrimize arka çeviren, dünya hayatından başkasını arzu etmeyenlerden yüz çevir (onlara bakma)." (Necm/29)

"Seni tenzih ederiz. Senden başka veliler edinmemiz bize layık olmaz. Fakat sen onları ve atalarını zevk içine daldırdın. Nihayet zikri unuttular ve helake düşen bir kavim oldular."(Furkan /18)

Bu ve benzeri âyet-i kerimelerde zikri unutarak dünya meşgalesine düşenlerin bu yüzden nasıl helake ve azaba sürüklendikleri anlatılmaktadır. O halde ancak, şeytanî ve nefsanî engellere takılıp

kalmadan bunlardan kurtulmak için ihlas ve samimiyetle Rablerinin adını zikredenler kurtulabileceklerdir.

"Gerçek şu ki, iyice temizlenen, Rabbinin adını zikredip de namaz kılan, kurtulmuştur." (A'la/14-15)

Bu âyette kurtuluşa vesile olarak nefisle mücadele, Allah'ın adını zikir ve namaz kılmak sayılmaktadır. O halde yapılması gereken, gaflete düşmemek için **"Rabbini gönülden, korkarak, içinden hafif bir sesle sabah akşam an (zikret), gafillerden olma."** (Araf/205) ilahî hitabına kulak vermektir. Yine, münafıklar Allah'ın zikrinden gafil oldukları ve zikri unuttuklarından Allah'ın da onlara lütuf ve fazlını terk ettiği" beyan edilmektedir. Cenab-ı Hakk'ın feyzi ve muhabbeti ancak zikir ile temin edilir. Zikrullah kesildiği anda nimetler de kesilir.

İnsanoğlunu Allah'ı zikirden alıkoyan her şey; mal, evlat, dünyevî menfaatler, ticaret, alışveriş, her çeşit nefsanî arzular ve şeytanî engeller Kur'an-ı Kerim'de büyük bir tehlike olarak gösterilmekte, insanlar bunlara kapılıp Allah'ın zikrini terk etmemeleri konusunda uyarılmaktadırlar:

"Ey iman edenler! Mal ve evladınız Allah'ın zikrinden sizi alıkoymasın." (Münafikun/9)

"Öyle erkekler var ki, ticaret ve alışveriş onları Allah'ın zikrinden alıkoymaz." (Nur/37)

"Kalbini bizim zikrimize karşı gafil bırakmış, heva ve hevesine uymuş, işinde haddi aşmış kimselere boyun eğme." (Kehf/28)

"Beni zikretmek hususunda gözleri perdeli olan, Kur'an'ı dinlemeye tahammül edemeyen kafirlere o gün cehennemi öyle bir göstereceğiz ki..."(Kehf/100-101)

"Kim benim zikrimden yüz çevirirse onun hakkı dar bir geçimdir ve biz onu kıyamet gününde kör olarak haşrederiz."(Taha/124)

"Kalpleri Allah'ın zikrine karşı kaskatı kalmış olanların vay haline! Onlar apaçık bir sapıklık içindedirler."(Zümer/22)

İslam'da ve insanın kulluk hayatında böylesine önemli olan zikrullahtan gafil olmak, ona ilgisiz kalmak, çeşitli dünyevi meşgaleleri mazeret göstermek, zikrullahı karşı tavır alıp insanları bundan menetmek veya zikrullahı terk etmek hiçbir özürle makul karşılanamaz. Zira zikri emreden deliler, âyet ve hadisler son derece ürkütücü mahiyettedir. Vahim bir tehlikeyi haber vermektedirler. Deliller adeta zikrullahı yakın olanın cennete, ebedî bir saadete, zikrullahtan uzak olanın da azaba sürüklendiğini haber veriyorlar. Cenab-ı Hak, mescitlerin de Allah'ı zikir için inşa edildiklerini, buralarda Allah'ın zikrini menetmenin çok büyük bir zulüm olduğunu beyan ediyor.

"O evlerde (mescitlerde) ki Allah, onların yükselmesine ve orada isminin anılmasına izin verdi." (Nur/36)

"Mescidlerde Allah'ın adının anılmasını menedenlerden daha zalim kim olur?" (Bakara/114)

Buradan zikrullahtan men edenlerin zalim oldukları neticesi çıkmaktadır. Çünkü, zikir insanı nefsin ve şeytanın esaretinden

kurtarır. Zikrullahtan men eden kimseler, insanları nefsin esaretine terk ettiklerinden gerçekten zalimdirler.

Zikre ve zikir ehline düşman olan, onları hakir gören, küçümseyen kimseler büyük bir sapıklık içerisinde: **"Kalpleri Allah'ın zikrine karşı kaskatı kesilmiş olanların vay haline! Onlar apaçık bir sapıklık içindedirler."** (Zümer/22)

Aynı şekilde Allah'ı zikre yönelenleri hedef alıp onları taşlamak, haklarında ileri geri konuşmak, onlara savaş açmak, Allah'a savaş açmak manasındadır.

Zikir hayattır, saadettir, huzurdur. Zikirten uzak olmak ise en büyük bedbahtlık ve bunalımdır. Zira, **"Kalpler ancak Allah'ı zikirle mutmain olur."** (Rad/28)

O halde zikrullah tan gafil bir kalp, tatminsiz ve viranedir. Zikrullahtan gafil olanlar çok büyük bir pişmanlık duyacaklardır. Nitekim Resul-i Ekrem şöyle buyuruyor:

"Bir cemaat bir mecliste oturur da Yüce Allah'ı zikretmeden, peygambere salavat getirmeden dağılırlarsa kıyamet günü bu meclisleri onlara hasret ve nedametten başka bir şey olmayacaktır." (Tirmizi)

İmam-ı Ali buyurmuştur ki: **"Bir zaman gelir ki, insanlara İslamiyet'ten ancak bir isim kalır. Mesela yalnız adı müslüman adıdır. Başka hiçbir ibadet ve taat bilmez. Kur'an'ın resmi kalır. Manasını bilen ve amel eden kalmaz. Mescitlerini tamir ederler fakat içlerinde zikrullah yapılmadığından manen haraptırlar. İşte o**

zaman ehlinin şerhleri zahir ulemasıdır. Fitne bunlardan çıkar ve yine fitne bunlara döner."(Nehculbelğâ)

Fitne ve fesad ehli eğer, çeşitli vesileler konarak Allah'ın izni ile defedilmeseydiler, kalpler ve mescitler yıkılır harap olurdu. **"Eğer Allah insanların bir kısmını bir kısmı ile defetmese idi (yani mütecaviz zalimleri, müfsitleri ve kafirleri, âdillerle, Salihlerle ve müminlerle defetmesi olmasaydı) kiliseler, havralar ve içinde ismi çok zikrolunun mescitler yıkılırlardı,"** (Hac/40)

"Şarap ve kumarda şeytanın muradı başka değil, ancak aranıza buğzu adavet düşürmek ve sizi Allah'ı zikir ve yad etmekten ve namazdan men eylemektir." (Maide/91)

"Sen ve kardeşin ayetlerimle git ve Benim zikrimde gevşeklik etmeyin." (Taha/42)

Ruhu'l-Beyan tefsirinde bu ayetle ilgili olarak, **"Her halde lisan ile ve kalp ile zikre devamda fütur etmeyin. Çünkü zikir bütün maksatların tahsilinde alettir."** denmektedir.

"Allah'ın yüce tanınmasına, içinde adının anılmasına izin verdiği mescitlerde, sabah akşam onu tesbih edenler var. O erler ki, onları ne ticaret ne bir alışveriş Allah'ı zikretmekten ve namaz kılmaktan, zekât vermekten alıkoyamaz." (Nur/36-37) (Prof. Dr. Haydar Baş / İslam'da Zikir / Sayfa 176-180)

Son nefeste söylemezse bu diller

Zikrin faziletleri hakkında birçok hadisi şerif vardır. Bu cümleden olmak üzere Peygamber (s.a.a.) şöyle buyurmuşlardır:

“Size amellerimizin en hayırlısı Rabbinizin nezdinde en temizi derecelerini en çok yükselten altın gümüş tasadduk etmekten daha hayırlı ve daha düşmanınızla karşılaşip sizin onların boyunlarını onların sizin boyunlarınızın vurmasından daha hayırlı bir şey haber vereyim mi?”

Ashap nedir o ya Resûlullah dediler. O da “Allahu Teala zikretmektir.” Buyurdu.

Rivayete göre bedevinin biri ya Resûlallah amellerin hangisi daha faziletlidir diye sormuş O da: **“Dünyadan ayrılırken Allah'ı zikirden dolayı yaş bulunmasıdır.”** Cevabını vermiştir.

Diğer bir hadis-i şerifte Resûlullah (s.a.v.): **“Eğer bir cemaat Allah'ı zikretmek için otururlarsa onları melekler sarar, rahmet kaplar, üzerlerine huzur ve güven iner. Allah Teala onları nezdindeki mukarreb melekler yanında anar.”**

Bazılarına göre bu ayetin manası Allahu Teala'nın sizi zikretmesi sizin onu zikir etmenizden eftaldır. Yahut Allah'ı zikir her şeyden büyüktür. Onunla affedilmediği günah kalmaz manasınadır. (Tibyân Tefsiri /Ankebut suresi/ Ayet 44-45/ sayfa 354-355)

İcmal gençliğinin temellerinin atıldığı ilim fikir ve muhabbet ocakları olarak değerlendirebileceğimiz meclisler organize derdik. Birkaç

dostumuzla birlikte fikir ve zikir sohbetleri tertip eder, insanlara nefisleriyle ve şeytanla mücadelenin yollarını öğretmeye çalışırdık. Haftalık sohbet meclisleri şeklinde devam eden bu toplantılara fırsat bulduğumuz hemen herkesi ibadet edeni etmeyeni, sarhoşunu, ayyaşını, ayırt etmeden Allah'ı zikrederek hem günahlarına tevbe etmesini hem de nefsiyle mücadele yollarını izaha çalışırdık.

İnsanlar maalesef çoğu zaman yaptığımız davetlere olumlu tepki verenler az olurdu. Mazeret üretir durulardır gelmemek için. **“Hele bu hafta değil de diğer hafta geliriz”** vs. gibi nefsi tuzaklara düşerlerdi. Bazılarımız bu meclislerin müptelasıydık, bazıları ihmalkâr, bazıları ilgisiz!

Pandemi sürecinde maalesef insanların bir araya gelip zikir ve sohbet meclislerinden istifadeleri askıya alınmıştır.

Askıya mı alındı? Yoksa kıymet bilmedik de Allah bu yüce meclisleri mi kapattı? O da madalyonun diğer tarafı galiba!

Sağlık için bu tip sohbet meclislerinin askıya alınmasını doğru buluyor, iyileşme dönemiyle tekrar rahmet ve kurtuluş meclislerine kavuşmamızı yüce Allah'tan niyaz ediyorum.

Makalemizin sonunda **“sözüm meclisten içeri”** deyip bir söz atalım belki nasibi olanlar ders alır!

Sosyal hayatın bir gerçeği; insanın elinde var olan nimete karşı daha samimiyetsiz daha ilgisiz davranabilmesidir.

Bir hatırlayın birileri sizlere Yunus Emre'nin **“dertliler derman buldu devran içinde! Gel kardeşim sen de derdine dermanı muhabbet ve**

zkrullah meclislerinde bulursun! Ne olursan ol yine gel!” diye kaç defa teklifte bulunmuştur.

Şimdi mahrum kalınca ne kadar da özlüyorsunuz değil mi?

Fırsat ve zamanlarını Allah'ın adının anıldığı meclislerde geçiren, her fırsatı değerlendirenler şu an mahrum kalmış sayılmazlar. Çünkü engel kendi dışından gelmiştir. Onu niyeti kurtaracaktır inşallah.

Ama fırsat bulduğu halde Allah'ı anmakta ihmellik edenler bin pişman olsalar da fırsat elden şimdilik kaçmıştır.

Nefisle mücadele madem zkrullah ile oluyor o zaman yalnız da olsak; kendi nefsimizde kendi dilimizde zkrullah yapmalıyız. En

azından günlük derslerinize ferdi ibadet ve itaatlerinize can simidine sarılır gibi davranmak, ruhumuzda farklı kapıların açılmasına sebep olacağını umuyoruz.

Dilimizi kalbimizi Allah'ın zikrine alıştıralım ki son nefeste dilimiz Allah desin. Aksi halde Yunus Emre'nin dediği gibi **“Son nefeste söylemezse bu diller, bütün cihan senin olsa ne fayda”** pişmanlığıyla kaybedenlerden oluruz.

Son nefes ve zikrullah

Yaratılan her başlangıcın bir sonu vardır. Ezeli ve ebedi olan sadece Allah'tır.

Madem yaratılmakla başlayan bir hayat sahibiyiz bizi de diğer canlılar gibi ölüm denilen bir son beklemektedir.

Bu bir kuraldır.

İnanmakla inanmamak bu ilahi taktiri (kuralı)değiştirmez. Değişen, kişinin bu konudaki niyet ve davranıştaki yol haritasıdır, o da kişinin ahiretteki yerini belirleyecektir.

Hayatın noktalandığı an olan son nefes bu itibarla çok önemlidir.

Mükafat ve Cennet! Yahut ceza ve cehennem!

Rahmetli Celal Mısır Hocamız sohbetlerinde sık sık son nefesten bahsederlerdi. Ölüme hazırlıklı olmamız için çok nasihatlerde bulunurdu. Şu cümleleri senelerdir kulağımdan gitmez; **"Arkadaşlar, insanoğlunun hayatı imtihanlarla doludur. Birçok imtihanın bütünlemesi, tekrarı vardır. Hayatta tekrarı olmayan, bütünlemesi olmayan tek imtihan; "son nefes" imtihanıdır. O zaman akli olan kişi, tekrarı ve bütünlemesi olmayan "son nefes" imtihanına çok ciddi hazırlanmalıdır."**

Bizleri yoktan var eden yüce Allah(cc) her canlıya belli bir zaman, yaşaması için can vermiş ve sonunda da ölümü var etmiştir. Bu gerçek Kur'an-ı Kerimde şöylece dile getirilmiştir; **"Her can ölümü tadıcıdır"** (Âl-i İmrân, 3/185)

Her doğan mutlaka ölecektir. Çünkü her canlıya; canı veren tarafından bir mühlet verilmiş, istenilen görevleri yerine getirip getirmediğinden imtihan edileceği haber verilmiştir. **"O, hanginizin daha güzel amel yapacağınızı denemek için ölümü de dirilmeyi de takdir edip yaratandır"** (el-Mülk, 67/2)

İnsanoğlu, dünyanın aldatıcı heveslerine kapılarak çoğu zaman ölüm gerçeğini unutarak, kendi arzuları istikametinde hayat sürer ve çoğu zaman da aldanır. Ölüm gerçeğini hatırından çıkarmayan insanlar ise daha ölçülü davranır ve kazanır.

İnsanoğlu ne kadar gaflet içerisinde olursa olsun, ölümden ne kadar kaçarsa kaçsın, ölüm mutlaka gelecek ve herkesi yakalayacaktır. **"Bir gün bakarsın ki, ölüm baygınlığı gerçek olarak gelmiş "işte bu, senin kaçıp durduğun şey" denilmiştir"** (Kâf, 50/19)

Son nefes imtihanını kazanmanın yolunun zikrullahtan geçtiğini de rahmetli Celal Mısır hocamızın muazzam sohbetinden aktaralım:

"Bizim buralarda kemancı Aliço diye biri yaşarmış. Ömrü orada burada keman çalmakla geçmiş. Gün gelmiş Aliço hastalanmış, son nefes anı yaklaşmış. Komşularından bir hocayı çağırmışlar.

Hoca demiş: "Oğlum Aliço Laileheillalah de!" Aliço: "gıvgıvdagıgıv" demiş.

Hoca kaç defa Aliçoya bu tavsiyeyi yapmışsa Aliço bir türlü Lailaheillalh diyememiş.

Sonunda Aliço zorlanarak "diyemeyeceğum oni " der ve vefat eder.

Evlatlarım bir işte başarılı olmak mutlaka o konuda çabayı gerektirir. Mesela dünyada çok meşhur sporcular vardır. Kısacak bir maçı kazanmak için bütün hayatı antrenmanla geçer. Gaye maçı kazanmak...

İşte son nefeste Allah demek, lailaheilllah muhammedurresulullah demek öyle kolay değil. Bunu diyebilmek için dilini, fikrini, gönlünü, hep bunları söylemeye alıştıırırsan Allah demek antrenmanını çok yapmak lazıdır. Büyükler **“elin karda gönlün yarda olsun” derken demek istiyorlar ki elin iş görürken dilin gönlündeki yârini zikretsin. Allah Allah desin.”**

İşte son nefes imtihanını kazanmanın yolu da bu sebeple zikrullahtan geçer diyoruz. Allah'ım cümlemizin sonunu hayreyleye. Amin

Bu kapsamlı analizimizin temel fikri temel gayesi Çağın Bilgesi Prof. Dr. Haydar Baş Hocamızın eserleri, yazdıkları ve sohbetleri esasları çerçevesinde yapılmış ve hizmetinize sunulmuştur.

Bir eksiklik varsa bizden, kemal ve fazilet hocamızdandır. Allah ondan razılığını ve makamının yüceliğini artırsın. Âmin

Uğur Kepekçi